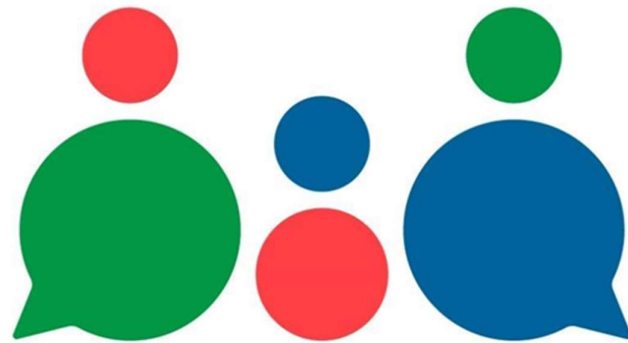

Verkennend onderzoek Gezinskabinet

Kathleen Emmery

Gezins kabinet

Inhoud

Inhoud	2
1 Context.....	3
2 Wat weten we al uit onderzoek?	5
2.1 De combinatie arbeid en gezin.....	5
2.2 Steun of hulp bij het opvoeden.....	8
2.3 Ondersteuning voor, tijdens en na een scheiding en bij het vormen van een samengesteld gezin.....	10
2.4 De wettelijke en feitelijke gezinssituatie stemmen niet altijd overeen.....	13
2.5 Ouders vinden dat het grootbrengen van kinderen veel geld kost	14
3 Onderzoeksopzet	15
4 Impact van transitie momenten	21
5 Hoe lossen gezinnen het nu op?	43
6 Welke oplossingen en ideeën hebben gezinnen voor de toekomst?.....	56
7 Samenvatting en conclusies.....	68
Bibliografie	74

1 Context

De **Gezinsbond** en het **Kenniscentrum Gezinswetenschappen** van Odisee Hogeschool volgen elk vanuit de eigen organisatie het gezinsbeleid op de voet, en pikken – vanuit belangenbehartiging of onderzoek – signalen op bij gezinnen. In het verleden organiseerden we gezamenlijk een gezinsconferentie in 2012 ('Gezinsbeleid in Vlaanderen, de inzet vandaag, de uitdaging morgen'), in 2014 ('Gezinsbeleid in Vlaanderen, bereik en beleving') en in 2019 ('Burgerinitiatieven van en voor gezinnen'), telkens met de steun van de Vlaams minister bevoegd voor gezin. Naar aanleiding van het 30-jarig bestaan van de Internationale Dag van het Gezin in 2024, en de verkiezingen in juni en oktober 2024, hebben we opnieuw de handen in elkaar geslagen om rond een thema in het gezinsbeleid samen te werken. We kozen voor het thema geïntegreerd gezinsbeleid vanuit het perspectief van gezinnen.

De doelstelling van een **geïntegreerd gezinsbeleid** komt terug in heel wat Vlaamse beleidsteksten. De Huizen van het Kind moeten bijvoorbeeld in het kader van het lokaal geïntegreerd gezinsbeleid de verbinding leggen tussen verschillende levensdomeinen die te maken hebben met opgroeien: onderwijs, gezondheidszorg, kinderopvang, mentaal welbevinden, cultuur/sport/jeugd, socio-economische determinanten, sociale cohesie, ouderschap en partnerschap, gezins- en kraamzorg en jeugdhulp. In het kader van de projectoproep 'vernieuwende projecten' kregen Huizen van het Kind subsidies om preventieve gezinsondersteuning te combineren met integratie en inburgering; opvang en onderwijs; tewerkstelling en opleiding; of armoedebestrijding. Ook in andere projecten wordt gekozen voor een geïntegreerde aanpak: zorgzame buurten, gezinscoaches, buurtgerichte netwerken voor kinderen van 0 tot 12 jaar en hun gezinnen, KOALA-projecten, lokale perinatale zorgtrajecten, doorgaande lijn...

Het streven naar een geïntegreerde benadering in de zorg en ondersteuning van gezinnen is recent decretaal vastgelegd. Het decreet van 17 mei 2024 over de organisatie van een geïntegreerd gezins- en jeugdbeleid moet een kader bieden voor het samenwerken van actoren in de zorg en ondersteuning voor aanstaande ouders, kinderen, jongeren, hun gezin en context. Toch blijft de samenwerking binnen dit decreet beperkt tot het werkveld binnen het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Het gezinsbeleid van de Vlaamse minister voor gezin, met o.a. voorschoolse kinderopvang, buitenschoolse opvang en activiteiten, preventieve gezinsondersteuning en het Groeipakket, kunnen we niet los zien van het beleid rond de arbeidsmarkt(participatie), verloven, onderwijs, jeugdwerk, gender en gelijke kansen, huisvesting en wonen en fiscaliteit. Binnen deze verschillende beleidsdomeinen heeft elk een eigen visie, doelstellingen en instrumenten.

Al deze beleidsmaatregelen komen op gezinsniveau samen. Gezinnen zijn dynamisch en nemen in verschillende levensfasen voortdurend nieuwe rollen op. Er zijn verwachte en soms onverwachte veranderingen: **transitiemomenten** waarbij gezinnen zich aan nieuwe omstandigheden moeten aanpassen. Het is op die momenten dat uitdagingen in uiteenlopende maatschappelijke domeinen voor gezinnen zichtbaar worden. Er zijn reeds trajecten die de gezinnen meenemen in het vormgeven van toekomstig beleid (bijv. toekomsttraject voor de kinderopvang), maar deze beperken zich tot één beleidsdomein.

Vaak situeren de noden van gezinnen zich niet binnen één beleidsdomein. Met het project **'Gezinskabinet – Gezinnen aan het woord'** willen we de vragen en behoeften van gezinnen centraal zetten, en zoeken naar antwoorden over beleidsdomeinen heen.

De doelstelling van het Gezinskabinet is om een breed maatschappelijk debat op te zetten over de ondersteuning van gezinnen met kinderen, met speciale aandacht voor kwetsbare groepen, vanuit het perspectief van gezinnen zelf. We gaan met gezinnen met kinderen tussen 0 en 14 jaar op zoek naar oplossingen/alternatieven voor huidige instrumenten en knelpunten waar gezinnen mee geconfronteerd worden.

Voor de uitvoering krijgt het project subsidies van de Vlaamse minister voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin voor de looptijd van 1 november 2023 tot en met 31 oktober 2024. Bij de start werd een stuurgroep samengesteld met de Gezinsbond, Kenniscentrum Gezinswetenschappen en B-Pact, die de naam kozen voor dit project. De stuurgroep bepaalde ook de centrale vraag voor dit project: **"Hoe kan jij als gezin (beter) ondersteund worden, door wie en wanneer?"** De focus ligt op transitie momenten die gezinnen meemaken.

Dit rapport geeft de onderzoeksopzet en de resultaten weer van een verkennend onderzoek dat buiten deze projectsubsidie valt. Het verkennend onderzoek gebeurde in samenwerking met studenten in het kader van een examenopdracht voor het opleidingsonderdeel Gezinsbeleid van de **opleiding Gezinswetenschappen** van Odisee Hogeschool. Studenten hebben interviews bij gezinnen afgenomen. De analyse van de interviews en de rapportage gebeurden door de onderzoeker. De resultaten van dit onderzoek inspireerden het verdere proces en de aanpak van het Gezinskabinet. We starten dit rapport met een toelichting over de thema's die gekozen werden voor dit verkennend onderzoek.

2 Wat weten we al uit onderzoek?

We baseren ons voor de thema's in het verkennend onderzoek op de bevindingen van de gezinsenquête 2021. Voor deze editie van de gezinsenquête namen 3.323 gezinnen met minstens één kind tussen 0 en 25 jaar deel (voor meer informatie zie: Audenaert, 2022). Vijf domeinen die van belang zijn voor de ondersteuning van gezinnen komen nadrukkelijk naar voren in deze enquête: 1) de combinatie arbeid en gezin, 2) de opvoeding van kinderen, 3) scheiden of het vormen van een samengesteld gezin, 4) het verschil tussen de feitelijke en de wettelijke situatie en 5) de financiële situatie. We geven een beschrijving van de belangrijkste noden en behoeften van gezinnen en belichten telkens die groepen gezinnen die het moeilijker hebben op dit domein. We onderbouwen het thema met zowel kwantitatieve als kwalitatieve data.

2.1 De combinatie arbeid en gezin

De combinatie arbeid en gezin blijft een thema dat gezinnen bezighoudt. In de gezinsenquête komen noden aan bod zoals een gezinsvriendelijk werkklimaat; verlofmogelijkheden; beschikbaarheid, betaalbaarheid en kwaliteit van kinderopvang en buitenschoolse activiteiten; het afstemmen van schooluren op arbeidsuren; en een aanbod voor tieners.

Kwantitatieve data

Van de ouders die deelnemen aan de gezinsenquête hebben 3.279 betaald werk (Pasteels, 2023). De gezinsenquête bevraagt gezinnen in Vlaanderen over gezinsvriendelijke maatregelen van werkgevers, praktische regelingen voor de kinderen, de invloed van het werk op het gezin en de combinatie arbeid en gezin (Dupont & Vancoppenolle, 2023).

Het merendeel van de ouders (76,6%) vindt dat zijn/haar eigen job goed te combineren is met het gezinsleven. Voor 6,3% is die combinatie niet goed. 70,9% van de ouders vindt dat de job van de partner goed te combineren valt met het gezinsleven en 10,1% vindt dit niet. Een gezinsvriendelijke (leiderschaps)cultuur speelt een belangrijke rol in de beleving van de combinatie arbeid en gezin. Wanneer een werkgever begrip toont in geval van familiale problemen, geven acht op de tien ouders aan dat gezin en werk goed te combineren valt, slechts 4,2% vindt dan dat gezin en werk slecht te combineren zijn. Toont een werkgever in dit geval geen begrip, dan vindt één op de vier ouders dat gezin en werk slecht te combineren valt.

Een aanzienlijk aandeel gezinnen getuigt van vormen van werkdruk en -stress die een impact hebben op het gezinsleven. 33% van de ouders geeft aan dat ze activiteiten van het gezin moeten missen door de hoeveelheid tijd die ze aan hun werk moeten besteden. Dit terwijl

7,6% van de ouders vindt dat ze activiteiten op het werk moeten missen door de hoeveelheid tijd die ze besteden aan het gezin.

Van alle ouders geeft 24% aan dat ze vaak emotioneel zo uitgeput thuiskomen van het werk, dat het hen belemmert om aandacht te geven aan hun gezin. Omgekeerd geldt dit veel minder: 6,5% kan zich moeilijk concentreren op het werk omdat ze zich druk maken over de verantwoordelijkheden thuis.

Tot slot heeft het werk een impact op het al dan niet gebruiken van opvang en gezinsondersteunende maatregelen. Meer dan één op de vijf ouders hebben ooit al eens hun kinderen een buitenschoolse activiteit moeten ontzeggen omdat ze het vervoer naar de activiteit niet praktisch geregeld kregen omwille van het werk.

25,7% van de ouders geeft aan dat ze tijdens de schoolvakanties gebruik maken van speelpleinwerking, taal-, thema- en andere vakantiecampen omdat men moet werken of omdat men niet voldoende verlof heeft. Dit is leeftijdsafhankelijk: voor gezinnen met een jongste kind van vijf jaar gaat het om 57,2%. Gemiddeld gaat het om 20 dagen per jaar.

33,4% van de ouders maakt gebruik van poetshulp of een strijkatelier. Het merendeel van die ouders voelt zich hierdoor geholpen bij de combinatie gezin en arbeid.

58,8% van de ouders geeft aan gemakkelijk ouderschapsverlof te kunnen opnemen.

Kwalitatieve data

Veel respondenten geven in antwoorden op open vragen aan dat ze meer tijd met hun gezin willen doorbrengen. Dit komt aan bod in vragen over opvoeding (Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023), de partnerrelatie (Emmery & Pasteels, 2022) en de combinatie arbeid en gezin (Dupont & Vancoppenolle, 2023). Er komen ook heel wat antwoorden over de werkdruk en meer en betere opvangmogelijkheden.

Ouders willen meer tijd met hun gezin doorbrengen

Ouders geven aan dat ze 'meer tijd' wensen: meer tijd voor het gezin, de partner, zichzelf, voor het huishouden en gewoon algemeen. Ze willen graag meer beschikbaar zijn voor hun kinderen, en meer tijd en aandacht aan hen besteden. Ouders willen liever een betere combinatie gezin en werk: het gaat onder andere over de mogelijkheid om kinderen zelf te brengen naar school en/of ze 's avonds op te halen, ze vroeger van school kunnen halen of meer begeleiding kunnen bieden bij het huiswerk. Ouders geven aan dat ze zelf hun kinderen willen opvangen of hier meer verlof voor willen hebben.

Ouders willen veranderingen op het vlak van werkdruk, werkuren of modaliteiten

Voor ouders weegt de combinatie van gezin en werk bij momenten op het eigen welbevinden of dat van de partner. Ouders wensen daarom minder werkdruk of werklust, meer rust, minder mentale belasting door het werk, minder stress en meer energie. Ouders hadden graag minder stress op het werk, omdat die stress volgens hen een impact heeft op de opvoeding.

Ouders geven aan dat ze graag minder willen werken of dat hun partner dat zou doen. Daarbij denken ze aan deeltijds werken, minder werkuren, minder lange werkdagen, minder

overwerken, minder overwerken thuis na de werkuren of niet werken. Ze doen dit nu niet omwille van de financiële gevolgen. Daarnaast laat het werk (bijvoorbeeld een job in het onderwijs of als zelfstandige) dit vaak niet toe.

Ouders willen graag flexibeler werken om gezin en werk beter te combineren. Men hoopt dan voor zichzelf of voor de partner om te kunnen werken volgens flexibele uren, (meer) van thuis uit te kunnen werken en af en toe een dag vrij te nemen indien nodig.

Ouders willen ook graag werken volgens een ander werkrooster voor zichzelf of hun partner. Het gaat om geen of minder weekendwerk of avonduren, geen ploegenwerk meer, vaste uren in plaats van wisselende roosters of 's avonds vroeger stoppen.

Ouders willen meer of betere opvangmogelijkheden

Ouders willen meer of betere opvangmogelijkheden voor hun kind(eren) en een betere afstemming tussen arbeidsuren en school, opvang en hobby's. Daarbij willen ze graag de buitenschoolse activiteiten anders georganiseerd zien, bijvoorbeeld op school. Ze denken hierbij aan een brede school, het beter aansluiten van vrijetijdsactiviteiten zoals sport en muziek op de schooluren of vervoer na school naar deze activiteiten of naar huis. Ouders formuleren ook een behoefte aan huiswerkbegeleiding of warme maaltijden op school.

Ouders wensen meer opvangmogelijkheden, omdat er te weinig aanbod dichtbij huis is, omwille van de stress bij het inschrijven vanwege het plaatstekort, de wachtlijsten, een te beperkt aanbod voor kleuters of voor kinderen met een beperking of ontwikkelingsstoornis zoals ASS. Ouders vragen naar betaalbaarheid voor alle vormen van opvang: onthaalouder, crèche, voor- en naschoolse opvang en zeker voor de vakantieopvang. Ouders klagen de beperkte openingsuren van bijvoorbeeld speelpleinwerking en andere vakantiecampen (9u tot 16u) aan. Er zijn ook ouders die nood hebben aan ruimere en flexibele openingsuren, zowel vroegere als latere openingsuren, zowel voor de voorschoolse als de buitenschoolse opvang omdat ze ochtend- en avondshiften hebben of in ploegendienst werken of weekend- of nachtdiensten doen.

Ouders wensen ook een ruimer aanbod aan vrijetijdsactiviteiten bijvoorbeeld voor tieners. Sommige ouders formuleren ook de behoefte aan een 'nanny' om de kloof tussen school-en werkuren te overbruggen.

Welke groepen verdienen extra aandacht?

Tot nu toe presenteerden we de algemene bevindingen op het vlak van combinatie arbeid en gezin. Er zijn vier groepen gezinnen die meer moeilijkheden op dit vlak rapporteren: gezinnen met niet-EU herkomst, lager geschoolden, vaders en ouders van jongere kinderen.

Gezinnen met niet-EU herkomst kunnen in vergelijking met gezinnen met Belgische herkomst minder vaak gebruik maken van gezinsvriendelijke maatregelen, zoals bijvoorbeeld thuiswerken, ouderschapsverlof opnemen of een periode deeltijds werken; krijgen minder vaak begrip van hun werkgever bij familiale problemen; werken vaker als arbeider; zijn vaker ontevreden met hun job; zijn vaker emotioneel uitgeput van het werk; maken zich vaker druk over verantwoordelijkheden thuis; vinden minder vaak dat hun job goed te combineren is met het gezinsleven; maken minder vaak gebruik van betaalde kinderopvang en betaalde hulp in het huishouden; maken minder vaak gebruik van vakantieopvang, maar als ze er

gebruik van maken is dat wel voor meer dagen (gemiddeld 28 dagen). Voor respondenten buiten de EU+ zien we dat een deel van deze respondenten geen beroep kan doen op familie omdat de familie in het buitenland woont. We zien het verlangen om familie dichterbij te hebben een aantal keren terugkomen in de antwoorden op de vraag wat nog zou kunnen helpen bij de opvang van de kinderen.

Lager geschoolden kunnen in vergelijking met hoger geschoolden (met een diploma hoger onderwijs) minder vaak thuiswerken, een periode deeltijds werken, op korte termijn een verlofdag opnemen, hun kinderen 's morgens naar school brengen of 's avonds om 15u30 van school halen, hun kinderen naar een naschoolse activiteit brengen, maken minder vaak gebruik van betaalde opvang en van vakantieopvang en maken minder vaak gebruik van een poetshulp of een strijkatelier.

Vaders geven significant vaker aan dan moeders dat ze activiteiten van het gezin missen door de hoeveelheid tijd die ze aan hun werk moeten besteden en vinden vaker dan moeders dat hun job niet goed te combineren valt met het gezinsleven.

Ouders van jonge kinderen (tot 6 jaar) geven vaker aan emotionele uitputting van het werk te ervaren, en vinden vaker dat de job niet goed te combineren valt met het gezinsleven. Ze rapporteren eveneens minder vitaliteit.

2.2 Steun of hulp bij het opvoeden

De gezinsenquête bevaart ouders over hun beleving van de opvoeding, opvoedingsvragen en –zorgen, het gebruik van opvoedingsondersteuning (Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023) en de steun die ze krijgen van hun sociale netwerk (Bronselaer & Van Der Gucht, 2023).

Het merendeel van de ouders heeft vragen of zorgen over de opvoeding. Vier op de tien ouders heeft ook professionele hulp gezocht. Opvallend is het hoge aandeel ouders dat beroep doet op een therapeut, psycholoog of een kinder- of jeugdpsychiater. Beleid zet in op preventieve gezinsondersteuning en op het versterken van het informele netwerk rondom gezinnen. Uit de gezinsenquête blijkt dat netwerk voor veel gezinnen groot. Toch blijkt dat netwerk niet voor iedereen ondersteunend wanneer het gaat over de opvoeding.

Kwantitatieve data

69% van de ouders heeft het afgelopen jaar vragen of zorgen gehad over de opvoeding. Ouders die veel vragen en zorgen hebben, geven ook aan een grotere opvoedingsbelasting te hebben. De thematieken die naar voren komen verschillen qua leeftijd van de kinderen. Ouders van kinderen tussen 0-2 jaar ervaren de opvoeding als meer geïsoleerd. Ouders van kinderen tussen 3-5 jaar ervaren een hoge opvoedingsbelasting. Ouders van kinderen tussen 6-12 jaar ervaren een hoge opvoedingsbelasting en hebben het vaakst vragen of zorgen over het emotionele welbevinden en het gedrag van de kinderen. Ouders van kinderen tussen 12-17 jaar hebben het vaakst zorgen over de opvoeding van hun kinderen, in het bijzonder over school en studieprestaties, en ook het gebruik van internet, sociale media en games.

Vier op de tien ouders heeft ooit gebruik gemaakt van hulp, steun en advies van een professional bij de opvoeding van hun kinderen. Van de ouders die gebruik maken van professionele opvoedingsondersteuning, geeft meer dan de helft (52%) aan dat ze zich wenden tot een therapeut, psycholoog of een kinder- of jeugdpsychiater. 40% van de ouders doet beroep op het CLB of de school.

Van de ouders die geen gebruik gemaakt hebben van opvoedingsondersteuning geeft bijna 75% aan dat zij hieraan geen behoefte hadden. Bijna 28% van de ouders meldt dat ze voldoende hulp kregen van familie en vrienden. Tien procent van de ouders wil de problemen met de opvoeding liever zelf oplossen en 11% vond voldoende hulp in boeken, folders en websites.

29,9% van de gezinnen geven aan van iemand onbetaalde hulp te krijgen bij de zorg en opvang van de kinderen.

45,6% van de ouders kan bij meer dan tien personen terecht voor hulp en steun. Ongeveer 20% kan bij zeven tot tien personen terecht. Van deze ouders voelt 54% zich door dat netwerk heel veel of tamelijk veel gesteund bij de opvang van de kinderen en 59% bij de opvoeding van de kinderen.

Kwalitatieve data

In open antwoorden geven ouders aan dat ze de opvoeding graag anders aangepakt hadden: strenger of minder streng, met meer begrip voor gedrag of emoties van de kinderen, met een betere communicatie met de kinderen. Ze hadden graag meer inzicht gehad hoe hiermee om te gaan.

In het contact met formele diensten hadden ze liever meer informatie of eerder een diagnose gekregen, ze wilden meer ondersteuning (bijv. begrip, aanpak van het probleem). Ouders stellen daarbij ook de vraag naar een beter ondersteunend beleid met maatregelen voor gezinnen zoals betere verlostelsels, een groter vrijetijdsaanbod, meer financiële of praktische steun, een grotere beschikbaarheid (geen wachtlijsten, meer keuze of meer nabij, beter afgestemd op de problematiek) van (betaalbare) diensten of voorzieningen, continuïteit in de ondersteuning of hulp (versus meermaals 'verhaal' moeten vertellen).

Ouders hadden graag (meer) steun vanuit het informele netwerk gehad (familie, grootouders, vrienden) voor de opvang van de kinderen, of voor de zorg of de opvoeding van de kinderen.

Ouders hadden graag meer betekenisvolle contacten gehad, bijvoorbeeld vaker contact met vrienden, betere relaties met familieleden, of meer of betere relaties met burens. De geografische afstand is vaak een drempel voor sociale contacten. Ook de werkcontext kan een drempel zijn, zoals het aantal uren dat men werkt of nacht- en weekendwerk. Het 'kinderen hebben' wordt ook als drempel aangehaald (daarbij speelt dat oude vriendschappen verwateren, grote gezinnen worden minder uitgenodigd, een kind met een ziekte of beperking bemoeilijkt sociaal contact).

Welke groepen gezinnen verdienen extra aandacht?

Er zijn groepen gezinnen die in de gezinsenquête meer moeilijkheden in en rond de opvoeding aangeven.

Alleenstaande ouders missen in vergelijking met ouders die samenwonen met een partner vaker emotionele en praktische steun, en hulp bij de opvoeding van de kinderen. Ze ervaren minder sociale steun van het informele netwerk. Tegelijkertijd zijn ze iets minder tevreden over de opvoeding van de kinderen en ervaren ze een slechtere sfeer in het gezin. Ze rapporteren ook vaker emotionele problemen, problemen met leeftijdsgenoten, gedragsproblemen en problemen met prosociaal gedrag bij hun kinderen.

Gezinnen met niet-EU herkomst nemen in vergelijking met gezinnen met Belgische herkomst minder vaak deel aan sociale activiteiten en ervaren minder sociale steun van het informele netwerk; kunnen minder vaak beroep doen op een informeel netwerk bij de zorg en opvang van de kinderen; ervaren een slechtere sfeer in het gezin (maar ervaren wel een betere samenwerkingsrelatie met de partner).

Lager opgeleiden nemen minder vaak deel aan sociale activiteiten en ervaren minder sociale steun van het informele netwerk in vergelijking met hoger opgeleiden (die een diploma hoger onderwijs hebben).

2.3 Ondersteuning voor, tijdens en na een scheiding en bij het vormen van een samengesteld gezin

De gezinsenquête brengt de gezinssamenstelling en de beleving daarvan in kaart (Audenaert, 2022), de partnerrelatie en de relatie met de ex-partner (Pasteels & Emmery, 2022), de beleving van de relatie met de partner en het gebruik van relatieondersteuning (Emmery & Pasteels, 2022), en het samenwerken met de (ex-)partner in de opvoeding (Van Leeuwen, Emmery & Bastaits, 2023).

22,2% van de gezinnen in de gezinsenquête is een alleenstaande ouder en 13% van de gezinnen maakt deel uit van een samengesteld gezin. Uit de cijfers van de gezinsenquête blijkt dat vier op de tien respondenten zelden of nooit contact hebben met de ex-partner waarmee ze het ouderschap delen. Er is ook een aandeel respondenten die aangeven dat het contact met de ex-partner moeilijk verloopt. In de open vragen wordt dit meermaals aangehaald. Daarnaast merken we in antwoorden op die open vragen dat veel ouders de impact van de scheiding op verschillende levensdomeinen hadden onderschat. Ook het vormen van een samengesteld gezin is minder evident dan verwacht. In het debat over de ondersteuning van gezinnen bij scheiding is het ook van belang om te bekijken wat er in een partnerrelatie voor een scheiding gebeurt.

Kwantitatieve data

Contact met de ex-partner

Hoe vaak heeft men contact met de ex-partner die de andere ouder is van minstens één van de eigen kinderen? In de enquête gaat het om alle vormen van contact, zowel fysiek, telefonisch als via chat. 35,8% heeft frequent contact, met name minstens één keer per week. Voor 16,7% is het contact beperkt tot minstens één keer per maand maar niet wekelijks. 8% geeft aan minder dan één keer per maand contact te hebben met de ex-partner. Vier op de tien respondenten (39,4%) die het ouderschap delen met een ex-partner geven aan zelden of nooit contact te hebben met deze ex-partner.

Daarnaast zijn er ook andere data uit de gezinsenquête waaruit blijkt dat het contact met de ex-partner niet voor iedereen vlot loopt. 19% geeft aan dat gesprekken met de ex-partner over de opvoeding vaak of altijd eindigen in ruzie en 30% vindt dat die gesprekken vaak of altijd gespannen of stressvol zijn. 36,4% vindt dat de ex-partner de respondent nooit tot zelden steunt bij de opvoeding en 24,6% zegt dat de ex-partner nooit tot zelden inschikkelijk is als het gaat over een kleine en tijdelijke wijziging in de verblijfsregeling.

Het gebruik van relatieondersteuning

17,2% van de ouders maakte ooit gebruik van een vorm relatieondersteuning. Daarvan gaat het bij 40,4% om ondersteuning van de relatie met de huidige partner, bij 41,3% om ondersteuning in een vorige relatie met een andere partner en 36,7% bij het beëindigen van de relatie met een vorige partner. Er zijn ook verschillen tussen gezinsvormen als het gaat over het gebruik van relatieondersteuning: 9,5% van de intacte gezinnen maakte gebruik van relatieondersteuning, tegenover 31,9% van de alleenstaande ouders en 30,8% van de samengestelde gezinnen.

Van de ouders die ooit gebruik gemaakt hebben van relatieondersteuning deed meer dan vier op vijf (81,6%) beroep op begeleiding door een psycholoog of therapeut. 20% was of is in begeleiding door een bemiddelaar en 7,5% door een dienst of voorziening in de hulpverlening. 12,9% had een gesprek met een huisarts.

Van de respondenten die beroep deden op relatieondersteuning in het kader van de huidige partnerrelatie, zegt het merendeel dat het aanbod heeft geholpen. Van de respondenten die ondersteuning gebruikten in het kader van een vorige partnerrelatie, zegt het merendeel dat het aanbod maar een beetje of helemaal niet heeft geholpen.

De ouders die nog nooit gebruik maakten van voorlichting rond relaties, relatiebemiddeling, relatietherapie of een andere vorm van relatiebegeleiding, geven meestal aan dat ze geen behoefte aan dergelijk aanbod hadden (76,1%). 16,6% kregen voldoende hulp van vrienden of familie en 10,9% zegt dat ze het zelf wilden oplossen.

Ouderschap en partnerschap beïnvloeden elkaar

In de gezinsenquête werd zowel de coparentingrelatie (hoe werken de ouders samen?) bevraagd als de partnerrelatie. Er werd een sterke samenhang vastgesteld tussen de kwaliteit van de partnerrelatie, de coparentingrelatie en het algemeen gezinsfunctioneren.

Er zijn ook andere data waaruit blijkt dat de partnerrelatie en de opvoeding van de kinderen elkaar beïnvloeden: iets meer dan 1 op de 5 ouders (21,3%) geeft aan dat de kinderen de tijd die ze hebben met de partner beperken. Eén op de vijf ouders stellen dat het opvoeden voor spanningen in de relatie zorgt. Op de vraag of de relatie met de partner nu sterker is dan voordat het koppel dit kind had, twijfelt 42,2% of dit waar is, terwijl 38,9% dit wel waar vindt en 19% (eerder) niet waar. 16% van de respondenten gaat akkoord met de stelling dat hun partner graag leuke dingen doet met het kind maar vervelende klusjes overlaat aan de partner. De aanwezigheid van probleemgedrag van het kind hangt samen met een perceptie van een minder kwaliteitsvolle coparentingrelatie.

Kwalitatieve data

In open antwoorden betreuren ouders de impact van een scheiding op de kinderen: dat kinderen geen twee ouders hebben, minder stabiliteit hebben, niet in een harmonieus gezin kunnen opgroeien en de impact op de schoolloopbaan. Ze zien ook de gevolgen van een vechtscheiding voor kinderen.

Alleenstaande ouders vinden het niet evident om alleen kinderen op te voeden, of om de verantwoordelijkheid over de opvoeding te delen met de ex-partner. Ze getuigen over de moeilijke relatie met de ex-partner. Ze willen meer contact met de kinderen of de kinderen meer bij zich hebben. Verder halen ze de impact op het vriendennetwerk en de impact op de financiële situatie van het gezin aan als elementen waar ze het moeilijk mee hebben. Samengestelde gezinnen hebben vaak de complexiteit onderschat als het gaat om het opvoeden van stiefkinderen en de relatie met de ex-partner.

Welke groepen gezinnen verdienen extra aandacht?

Gezinnen met niet-EU herkomst maken in vergelijking met gezinnen met Belgische herkomst minder gebruik van relatieondersteuning, en ervaren minder steun van het sociale netwerk bij zorgen over of problemen in de relatie.

Gezinnen die zeggen dat ze **moeilijk kunnen rondkomen met het gezinsinkomen** scoren lager op de kwaliteit van, de ervaren steun binnen en de tevredenheid met de partnerrelatie. Ze ervaren minder steun van het informele netwerk bij zorgen over of problemen in de relatie. Ze kennen het hulpaanbod minder goed en ervaren de kostprijs vaker als drempel.

Lager opgeleide ouders maken vaker in vergelijking met ouders met een diploma hoger onderwijs een relatiebreuk mee en gaan minder vaak een nieuwe partnerrelatie na een scheiding aan. Ze maken minder vaak gebruik van relatieondersteuning.

2.4 De wettelijke en feitelijke gezinssituatie stemmen niet altijd overeen

De wettelijke en feitelijke situatie van gezinnen stemt niet altijd overeen. Zo worden kinderen na een scheiding bij één van de ouders gedomicilieerd, dit is meestal de moeder. De andere ouder wordt in het Rijksregister dan als 'alleenstaande' geregistreerd. Daarnaast zijn er ook ouders wiens partner elders verblijft, bijvoorbeeld in het buitenland omwille van het werk. Of er zijn alleenstaande ouders die een LAT-relatie hebben en de partner toch als lid van het gezin beschouwen (in de gezinsenquête gaat het om 11,7% van de alleenstaande ouders). Het niet samenwonen kan een uitdrukkelijke keuze zijn, maar ook werkomstandigheden, financiële redenen (bijv. nadelig voor uitkeringen, sociale huur...) of praktische redenen (bijv. het elk hebben van een eigen woonst) spelen daarin een rol.

In de gezinsenquête wordt vertrokken vanuit de subjectieve gezinssamenstelling (Audenaert, 2022). Voor alle gezinsleden die respondenten opgeven op de vraag 'Wie behoort tot uw gezin', wordt de vraag gesteld of dit gezinslid officieel inwoont. **16,5% van de respondenten gaf voor één of meerdere gezinsleden op dat dit gezinslid zijn of haar domicilie elders heeft.** In de meerderheid van de gevallen gaat het om een eigen kind, adoptie- of pleegkind (66,4%) of een stiefkind (12,5%). In mindere mate gaat het om een echtgeno(o)t(e) of partner (6,6%) of een ex-partner (6,4%). De overige 8,7% zijn schoonkinderen, kleinkinderen, ouders, broers, zussen, andere familieleden of niet-verwanten.

Los van de wettelijke verblijfplaats kunnen gezinsleden ook (een deel van de tijd) elders wonen. Meer dan een vierde of 29,2% van de gezinnen heeft één of meerdere gezinsleden die een deel van de tijd elders verblijven. Meestal gaat het om kinderen met een tweede verblijfplaats, waarvan het merendeel ook in het gezin van de andere ouder verblijft. Een vijfde van die kinderen zit op internaat of op kot en minder dan 10% woont elders samen met een partner (7,6%).

2.5 Ouders vinden dat het grootbrengen van kinderen veel geld kost

In de gezinsenquête bevestigt 69% van de ouders dat het grootbrengen van kinderen veel geld kost. Een kleiner aandeel ervaart ook financiële problemen (Bronselae & Robben, 2023). Een vijfde van de ouders (20,6%) in de gezinsenquête kan zich geen week vakantie veroorloven en 18% kan geen onverwachtse uitgaven betalen. 11,2% van de ouders ervaart in 2021 problemen met het betalen van facturen. We zien een samenhang tussen het ervaren van armoede en moeilijkheden op andere levensdomeinen. Gezinnen die subjectieve armoede ervaren, ervaren een slechtere gezinssfeer, een slechtere fysieke en mentale gezondheid en minder vitaliteit. Dergelijke analyse is voor andere onderdelen van de gezinsenquête nog niet gemaakt.

Welke doelgroepen verdienen extra aandacht?

Gezinnen met een niet-EU-herkomst hebben in vergelijking met gezinnen met Belgische herkomst een lager gezinsinkomen (<3.000 euro/maand) en kunnen zich vaker geen week vakantie veroorloven of onverwachte uitgaven betalen; hebben vaker problemen met het betalen van facturen; wonen vaker in appartementen dan in huizen, zijn minder vaak eigenaar van de woning, zeggen vaker dat hun woning onvoldoende groot is en over onvoldoende buitenruimte beschikt; hebben vaker geen toegang tot minstens één laptop of PC met internetverbinding, en onvoldoende ICT-apparaten voor iedereen in het gezin.

Alleenstaande ouders ervaren in vergelijking met andere gezinnen een grotere financiële belasting op het vlak van de opvoeding; zeggen vaker dat hun woning onvoldoende groot is en over onvoldoende buitenruimte beschikt; rapporteren een slechtere fysieke en mentale gezondheid en vaker een langdurige ziekte of aandoening en minder vitaliteit.

In open vragen zeggen enkele **samengestelde gezinnen** ook dat hun woning over onvoldoende ruimte beschikt, maar dit komt niet naar voren in kwantitatieve data.

3 Onderzoekopzet

Thema's en doelgroep

Het onderzoek is uitgevoerd door studenten in het kader van de opleiding Gezinswetenschappen aan Odisee Hogeschool. Studenten die het opleidingsonderdeel Gezinsbeleid volgen, krijgen in het kader van hun examenopdracht de taak om een semigestructureerd interview bij één gezin af te nemen. Het merendeel van de studenten heeft gezins- en werkervaring. 139 studenten dienden de examenopdracht in januari 2024 in.

In november 2023 krijgen de studenten toelichting over de thema's uit de gezinsenquête en de algemene onderzoeksvragen:

- Hoe ervaren gezinnen zelf de combinatie arbeid en gezin? Welke oplossingen zien ze daarvoor?
- Hoe ervaren gezinnen de informele en formele opvoedingsondersteuning? Welke ideeën hebben ouders over het versterken van dit netwerk?
- Welke ondersteuning verwachten gezinnen voor, tijdens en na een scheiding, en bij het vormen van een samengesteld gezin?
- Welke problemen ervaren gezinnen wanneer de wettelijke en feitelijke gezinssituatie niet overeenkomen?
- Wat is een effectieve financiële ondersteuning voor gezinnen vanuit de overheid?

Elke student kiest één van de vooropgestelde thema's. We geven een overzicht van thema's waar de studenten voor kozen:

- De combinatie arbeid en gezin (49)
- Informele en formele gezinsondersteuning (34)
- Scheiding en samengestelde gezinnen (39)
- Financiële ondersteuning (15)
- Verschil tussen de wettelijke en de feitelijke situatie (2)

Binnen elk thema zijn telkens bepaalde doelgroepen bepaald. De student zoekt een ouder die voldoet aan die bepaalde criteria:

Arbeid en gezin	Informele gezinsondersteuning	Scheiding en samengesteld gezin	Wettelijke en feitelijke gezinssituatie	Financiële ondersteuning
<ul style="list-style-type: none"> Ouders met een niet-EU herkomst met kinderen tussen 0-14 jaar Ouders zonder diploma hoger onderwijs met kinderen tussen 0-14 jaar Vaders van kinderen tussen 0-6 jaar 	<ul style="list-style-type: none"> Alleenstaande ouders met kinderen tussen 0-14 jaar Ouders met een niet-EU herkomst met kinderen tussen 0-14 jaar Ouders zonder diploma hoger onderwijs met kinderen tussen 0-14 jaar 	<ul style="list-style-type: none"> Alleenstaande ouders of samengestelde gezinnen met kinderen tussen 0-14 jaar Bij voorkeur uit één van de meer kwetsbare groepen (niet-EU herkomst, gezinsinkomen van minder dan 3.000 euro per maand, of zonder diploma hoger onderwijs) 	<p>Ouders van wie het kind tussen 0-14 jaar officieel niet in het gezin verblijft</p> <p>Ouders met een kind tussen 0-14 jaar van wie de partner niet officieel in het gezin verblijft</p>	<p>Gezinnen met kinderen tussen 0-14 jaar met een gezinsinkomen van minder dan 3.000 euro netto per maand</p>

Met ouders met een niet-EU herkomst bedoelen we dat de respondent ofwel zelf is gemigreerd van een niet-EU land naar België, of dat één van zijn of haar ouders is gemigreerd van een niet-EU land naar België. Het gaat om landen buiten de EU27 en het Verenigd Koninkrijk.

Voor het bepalen van het gezinsinkomen gaat het over het netto inkomen uit arbeid of uit het bedrijf, sociale uitkeringen (vervangingsinkomen, kinderbijslag, werkloosheidsuitkering, pensioenuitkering, tegemoetkoming personen met handicap) en andere uitkeringen (maaltijdcheques e.d.)

Vragenlijst

Studenten nemen een semigestructureerd interview af bij het gezin aan de hand van een interviewleidraad. Ze maken een audio-opname van het interview. Daarna vullen ze de resultaten van dit interview in een online tool (qualtrics) in.

Het interview begint met het in kaart brengen van de gezinssituatie en de achtergrond van het gezin. Daarna stellen de studenten enkele algemene vragen over het thema dat ze hebben gekozen. De bedoeling van deze vragen is om een goed beeld te krijgen van de gezinssituatie, en om bij de respondent de focus op dit thema te leggen.

Vervolgens wordt naar een specifiek transitie moment gevraagd die voor het gezin bepalend is geweest voor de gekozen thematiek. We hanteren een ruime invulling van het begrip transitie moment, en gaan daarmee verder dan alleen de gezinstransities. Voorbeelden van transitie momenten zijn: de geboorte van een kind, instap in de kinderopvang, voor het eerst naar school, overgang naar het secundair onderwijs, intrede of uittrede uit de arbeidsmarkt van een ouder, een verandering van job, een scheiding, vormen van een samengesteld gezin, veranderen van school, stoppen met (buitenschoolse) kinderopvang, verhuis, migratie, ziekte of overlijden van iemand in het netwerk, uithuisplaatsing van een kind, opnemen van pleegzorg...

Daarna worden voor dit transitie moment de volgende zaken bevroegd:

- Welke keuzes werden toen gemaakt? Hoe werd het gezin op dat moment ondersteund (door de overheid, de werkgever, hulpverlening, het informele netwerk...)?

- Welke drempels ervaren gezinnen om op ondersteuning beroep te doen?
- Wat heeft toen het verschil gemaakt?
- Is het gezin tevreden over de keuzes die werden gemaakt/ de ondersteuning?
- Wat zou een betere ondersteuning kunnen zijn? Wat zou er in de toekomst mogelijk moeten zijn? Wat zou de ideale situatie voor het gezin zijn?

De specifieke vragen voor elk thema verschillen naargelang de gekozen thematiek.

De deadline voor het inleveren van de examenopdracht is 20 januari 2024. De resultaten van dit verkennend onderzoek nemen we mee in het verdere proces van dit project:

Respondenten

Studenten interviewden 139 gezinnen. Ze spraken met 111 moeders en 28 vaders. Meer dan de helft van de gezinnen heeft een scheiding achter de rug: 83 respondenten hebben een ex-partner waarmee men kinderen heeft. Er zijn ook 23 samengestelde gezinnen vertegenwoordigd in dit onderzoek. 60 respondenten hebben migratieroots, wat betekent dat ze zelf of één van hun ouders zijn gemigreerd.

We weten dat minstens 73 van de bevroegde gezinnen een gezinsinkomen beneden de 3.000 euro netto per maand hebben (= totaal van het inkomen uit arbeid of het bedrijf, sociale uitkeringen, gezinsbijslag, maaltijdcheques e.d.). Het was niet verplicht om deze vraag te beantwoorden, waardoor voor 24 gezinnen het gezinsinkomen ongekend is.

Hoewel de bevraging zich beperkt tot gezinnen met kinderen tot 14 jaar, vroegen we naar de leeftijd van alle kinderen in het gezin. Er zijn 114 gezinnen in de bevraging vertegenwoordigd die enkel kinderen hebben tot de leeftijd van 14 jaar: voor 15 gezinnen is het oudste kind niet ouder dan 2 jaar, voor 22 gezinnen is het oudste kind niet ouder dan 5 jaar, voor 47 gezinnen is het oudste kind niet ouder dan 11 jaar, en voor 30 gezinnen is het oudste kind niet ouder dan 14 jaar. Daarnaast zijn er 12 gezinnen waar het oudste kind tussen de 15-18 jaar is en 11 gezinnen waarvan het oudste kind ouder is dan 18 jaar.

Beleving van 'gezin'

Wie definiëren gezinnen als hun gezin? Het was geen uitdrukkelijke onderzoeksvraag, maar via de interviews krijgen we wel zicht in de diversiteit van deze beleving tussen gezinnen onderling. Bij de start van het interview bevragen we immers wie de respondent tot het gezin rekent.

Sommige gezinnen wonen niet alleen met de kinderen en/of partner samen. In twee gezinnen wonen één of beide grootouders in het gezin. In één gezin woont de moeder samen met haar zus. Eén vader is na de scheiding vriendschappelijk gaan samenwonen met een vriendin. Er zijn zes gezinnen die momenteel bij de eigen ouders (grootouders) inwonen, maar niet alle ouders beschouwen deze zelf ook als hun gezin:

“Sinds de scheiding woont de moeder nu in bij haar eigen ouders met haar dochter. Ze beschouwt haar eigen gezin enkel als zichzelf en haar dochter. Dit is dus exclusief haar eigen ouders en zus waar ze nu woont.”

“De moeder is na een scheiding weer thuis gaan wonen bij haar eigen vader, moeder en zus. Zij ziet dit zelf als twee aparte gezinnen onder één dak. Daarnaast heeft de moeder een nieuwe partner, die niet inwoont en zij pas mee telt bij het gezin wanneer zij gaan samenwonen. Op dit moment ziet zij zichzelf als alleenstaande ouder.”

“Ze wonen in bij de ouders van de papa, maar aanschouwen hun niet als deel van hun gezin.”

Ook het omgekeerde komt voor: familie of vrienden die niet onder hetzelfde dak wonen, worden wel als deel van het gezin beschouwd.

“De vrouw vindt dat haar eigen moeder ook tot hun gezin behoort, omdat zij regelmatig langskomt”.

“Naast haar biologische familie beschouwt de moeder ook enkele vrienden als haar gezin. Dit zijn mensen die ze volledig vertrouwt en als haar tweede familie beschouwt.”

“De vader geeft aan dat zijn schoonvader en diens werkneemster ook deel uitmaken van het gezin. Het gezin woont naast de kapperszaak van de vader, met een interne verbinding tussen de huizen.”

“De moeder is samen met haar twee kinderen gevlucht voor de oorlog in Oekraïne. Officieel is ze nog gehuwd met haar man, maar ze zijn een

echtscheidingsprocedure gestart. Het gastgezin waar ze aanvankelijk verbleef, beschouwt ze ook als haar familie.”

Maar even goed worden vrienden of familie die een belangrijke rol opnemen in het gezin niet als deel van het gezin beschouwd.

“Ze is een bewust alleenstaande moeder. Haar ouders en vrienden helpen waar nodig, maar ziet ze niet tot haar gezin. Haar gezin bestaat enkel uit haar zoontje van 3 jaar en zichzelf.”

Dezelfde vaststelling doen we als het gaat over een nieuwe partner waarmee de ouder niet samenwoont: deze wordt vaak niet als deel van het gezin beschouwd.

“De moeder heeft momenteel een nieuwe vriendin, waarmee ze niet samenwoont. Ze beschouwt haar vriendin en diens kinderen niet als haar gezin.”

“De moeder heeft een nieuwe partner die niet inwoont maar regelmatig langskomt. Voor haar behoort deze partner niet tot haar gezin, en ze wenst dit voorlopig zo te houden voor zichzelf maar ook voor haar kinderen.”

“De moeder geeft aan dat ze erg betrokken is op het leven van haar nieuwe partner en zijn kinderen. Maar ze ziet zichzelf ook nog als alleenstaande moeder omdat ze niet samenwoont met haar nieuwe partner en diens kinderen.”

We zien heel wat gezinnen waarin de feitelijke beleving van het gezinsleven niet overeenstemt met de wettelijke situatie of de domicilie. Voorbeelden daarvan zijn een gezin waarbij de partner in het buitenland woont, een gezin waarbij de partners reeds apart wonen maar de scheiding nog niet officieel is, een gezin dat aan *bird nesting* doet, een gezin waarbij de kinderen zijn geplaatst door de jeugdrechter, een gezin waarbij de kinderen na scheiding bij de grootouders verblijven, of andere voorbeelden:

“De kinderen van de partner van de vrouw zijn ingeschreven op een ander adres (bij hun moeder), maar toch rekent ze hen als inwonend in het gezin.”

“Officieel is er een week-week-regeling, maar vanwege de mentale toestand van haar ex-partner verblijft de zoon nu slechts één weekend om de veertien dagen bij zijn vader.”

“De moeder woont in de week samen met haar zoontje en in het weekend wonen zij en haar zoontje in bij haar huidige partner en zijn dochter.”

“Het jongste kindje is biologisch van beide ouders, het oudste kindje enkel van de mama. Haar partner wil de oudste zoon na verloop van tijd adopteren.”

“De moeder en de kinderen zijn via gezinshereniging naar België gekomen. Ze woont samen met haar man en eveneens de vader van de kinderen, maar hij verblijft illegaal in België.”

We kunnen concluderen dat de beleving van het concept ‘gezin’ verschilt tussen gezinnen onderling. Voor sommige gezinnen behoren enkel de kinderen en eventueel de partner tot het gezin, terwijl zij onder hetzelfde dak met de grootouders wonen. Andere gezinnen vinden dan weer dat ook belangrijke anderen, zoals familieleden en vrienden die niet inwonen, tot hun gezin behoren. Net zoals onder andere werd vastgesteld in de gezinsenquête, stellen we ook in dit onderzoek vast dat de wettelijke en feitelijke situatie van gezinnen niet altijd overeenkomen. Via de domicilie van gezinnen kunnen we geen volledig beeld krijgen van de gezinssituatie. Dit is een belangrijke vaststelling om mee te nemen als het gaat over het vormgeven van overheidsbeleid.

4 Impact van transitiemomenten

In de interviews hebben studenten met gezinnen gesproken over één of meerdere transitiemomenten uit hun leven: een geboorte, scheiding, het vormen van een nieuw gezin, de overgang naar school, verandering van werk, instap in de arbeidsmarkt, migratie en gezinshereniging, de diagnose van een kind met een zorgbehoefte, psychische problemen bij een ouder, ziekte of overlijden van een familielid en uithuisplaatsing van de kinderen. Telkens zien we hoe deze transitiemomenten een impact hebben op verschillende levensdomeinen zoals de arbeidssituatie, opgroeien en opvoeden, de financiële situatie van het gezin, de woonsituatie; en hoe deze elkaar onderling beïnvloeden.

Geboorte

De geboorte van een kind en werk

De geboorte van een kind vraagt heel wat aanpassingen in het leven van ouders. Een aantal ouders getuigen dat ze genoodzaakt zijn om van job te veranderen naar aanleiding van de geboorte van een kind.

“De moeder werkte in een winkel en moest om 6u beginnen met werken, de vader werkte in een fabriek in 2-ploegen waardoor het niet meer haalbaar was in combinatie met een kind.”

“In functie van mijn gezin heb ik de job die ik wel heel graag deed stopgezet en gekozen voor een job die beter te combineren is met mijn gezin.”

“Met één kindje kregen de ouders hun drukke jobs nog gecombineerd met de hulp van de grootouders. Met een tweede kindje lukte dit niet meer. Na loopbaanbegeleiding en verschillende keren veranderen van job, is de moeder nu terecht gekomen bij een deeltijdse job dichtbij huis die qua uren gemakkelijk te combineren is met een gezin.”

“Bij de vorige werkgever was er geen aanpassing mogelijk van het uurrooster. Graag was ik in het weekend wat meer thuis geweest. Op normale dagen was ik maar thuis om 19u45. Zo af en toe eens wat vroeger stoppen had wel een verschil gemaakt, want ik deed die job echt heel graag. Ik heb die vragen allemaal gesteld, maar aanpassen was geen optie. Op mijn huidige job is er veel meer begrip. Ik kan nu mijn uren meer regelen in functie van mijn gezin. Dit is een job die ik wel minder graag doe.”

“De vader is van werk veranderd toen hij wist dat hij vader werd. Voordien werkte hij in de bouwsector, waar hij moeilijker verlof kon aanvragen omwille

van deadlines van projecten. Nu hij voor de overheid werkt, kan hij gemakkelijker verlof vragen, bijvoorbeeld omstandigheidsverlof als zijn kind ziek wordt.”

Sommige ouders doen aanpassingen hun werkritme en gaan deeltijds werken.

“Papa werkte voltijds en mama werkte 30 uren per week. Na de komst van de tweeling werd het te zwaar om vol te houden. Mama viel in slaap tijdens de pauzes op haar werk. De verantwoordelijke merkte dit op en raadde haar aan om naar de dokter te gaan. In samenspraak met de werkgever zijn de werkuren verminderd naar 25 uren per week, iets later naar 20 uren per week.”

“Bij de geboorte van haar kinderen heeft de moeder besloten om deeltijds te gaan werken, gebruikmakend van diverse verlofregelingen zowel van de federale als van de Vlaamse overheid. De moeder is gestart met een voltijds contract, maar na de geboorte van haar tweede kind is ze overgestapt naar een 4/5-werkregime door ouderschapsverlof op te nemen. Bij de geboorte van haar laatste twee kinderen heeft ze haar arbeidsduur verder verminderd naar een halftijds contract. Recent is ze teruggekeerd naar een 4/5-werkweek, aangezien ze al haar verlofmogelijkheden heeft benut.”

“De papa heeft zijn aantal werkuren gereduceerd om mama meer te kunnen helpen met de zorgtaken.”

Andere gezinnen beklemtonen de financiële en andere nadelen van het ouderschapsverlof.

“Het loonverlies is de grote keerzijde van het ouderschapsverlof. We proberen liever met moeite de ballen in de lucht te houden, dan opnieuw loonverlies te lijden.”

“Ouderschapsverlof aanvragen kon niet, want ik was nog geen jaar in dienst.”

“De papa heeft een 'schroom' om ouderschapsverlof aan te vragen bij de werkgever. Hij heeft het er nog niet over gehad, maar hij weet dat ze er niet zo blij mee zouden zijn.”

“Door de hoeveelheid werk die hij heeft, kan hij geen ouderschapsverlof opnemen: het werk blijft voor hem liggen en er zijn te weinig collega's die kunnen overnemen.”

“Het gezin heeft geen beroep gedaan op ouderschapsverlof omdat dit financieel niet haalbaar zou zijn. Het loon van de moeder was te laag en de uitkering van het ouderschapsverlof lag ook te laag.”

Ook de zwangerschap kan tot aanpassingen leiden. Sommige aanstaande moeders moeten stoppen met werken omwille van de risicovolle aard van de job. Eén moeder getuigt dat ze zwanger werd tijdens haar schoolcarrière. Ze heeft toen besloten om te stoppen met school en te gaan werken, aangezien het financieel niet anders kon.

Zoektocht naar formele opvang

Al vanaf de zwangerschap worden ouders geconfronteerd met de soms moeilijke zoektocht naar kinderopvang.

“De moeder had geen geschikte opvang gevonden. Ze nam daarom haar bevallingsverlof en ouderschapsverlof in één keer op.”

“Het gezin heeft in totaal 5 maand gezocht naar kinderopvang. Ze hebben 50 kinderdagverblijven gecontacteerd. Dit zorgde voor veel stress in het gezin.”

“Het is een lange zoektocht geweest van bijna anderhalf jaar om kinderopvang te vinden die voor een hele week beschikbaar was. De man had op dat moment weinig flexibiliteit in zijn job en kon geen beroep doen op ouderschapsverlof omdat dit financieel niet haalbaar zou zijn.”

“Er was niet veel keuze door een sluiting van een andere crèche en veel ouders op hetzelfde moment op zoek waren naar een opvang voor hun kind. Zij hadden het gevoel dat het te nemen of te laten was, ook al hadden ze op dat moment niet een heel goed gevoel bij de crèche.”

“Er waren twee opties van kinderopvang bij hun eerste zoon. Crèche A had hun voorkeur, maar had een moeilijke inschrijfprocedure. Crèche B was een tweede keuze als ze niet in de andere crèche zouden binnen geraken, maar ze moesten hiervoor wel een niet-terugbetaalbare vooruitbetaling doen. Toen ze te horen kregen dat ze naar hun eerste keuze mochten gaan, hebben ze niet getwijfeld en crèche B geannuleerd, maar waren ze wel het geld van de vooruitbetaling kwijt.”

Ouders geven aan dat het financieel noodzakelijk is om met beiden voltijds te blijven werken. Het vinden van kinderopvang is dan ook cruciaal.

“Het is voor de ouders essentieel om hun werk voort te zetten om financieel rond te kunnen komen. Ze zijn op zoek gegaan naar een kinderopvang met ruimere openingstijden, aangezien ze beiden tot 18u werken. Ze vonden een kinderopvanginitiatief dat open was tot 19u, maar kort na de opstart kregen ze

te horen dat de openingsuren veranderden en dat de opvang niet langer open was tot 19u, maar tot 18u omdat er niet voldoende personeel was. De ouders zijn in dialoog gegaan met de kinderopvang en er werd voor hen een uitzondering gemaakt.”

Daarnaast benoemen gezinnen voor- en nadelen van kinderopvang.

“Ons dochtertje ging naar de kinderopvang terwijl we aan het werk waren, en ze kon daar ook Nederlands leren en spelen met haar vriendjes.”

“Het emotionele aspect van het achterlaten van mijn kindje tijdens werkdagen weegt zwaar, omdat ze mijn aanwezigheid en borstvoeding nodig heeft. Als ze thuis komt, blijft ze heel lang aan de borst. Ze heeft dat echt nodig.”

Informele opvang

In meerdere interviews horen we dat gezinnen beroep doen op hun informele netwerk om opvang te regelen (zie punt 5: “hoe lossen gezinnen het nu op?”). Gezinnen getuigen dat dit gemakkelijker voor één kindje is dan voor meerdere kinderen.

“Bij de geboorte van hun eerste kind heeft het gezin kunnen rekenen op steun van de grootouders. Eén kindje wordt gemakkelijker opgevangen. Voor de tweeling was het moeilijker om opvang te vinden binnen het informeel netwerk.”

“De alleenstaande moeder heeft vier kinderen en vertelt dat weinig mensen staan te springen om haar kinderen op te vangen. Het zijn er ‘veel ineens’.”

Wanneer de informele opvang wegvalt, kunnen gezinnen in de problemen komen.

“Na de geboorte van ons tweede kindje heb ik ouderschapsverlof opgenomen, en daarna hebben we omwille van de beperkt beschikbare plaatsen in de crèche een beroep gedaan op opvang via grootouders. Maar sinds de grootmoeder omwille van gezondheidsredenen op dinsdag niet meer op onze jongste kan letten, moeten we elke keer op zoek waar we met onze dochter die dag terecht kunnen. Als er echt geen andere oplossing is, dan mag ik van mijn werkgever thuis werken. Dat is niet ideaal, want ik moet veel bellen en overleggen en met een jonge peuter is dat niet altijd gemakkelijk.”

Het combineren van rollen

De overgang van het bevallingsverlof naar de combinatie van werk, een baby naar de kinderopvang brengen en de opvang van de andere schoolgaande kinderen, wordt door een aantal ouders als zwaar ervaren. Een aantal ouders geven aan dat ze het moeilijk vinden om twee of drie kinderen voldoende aandacht te geven.

“Het oudste kind vroeg steeds naar mama die zorg droeg voor de baby. Het oudste kind aanvaardde de zorg van papa niet en had enorme driftbuien, wat het emotioneel erg zwaar maakte voor de ouders.”

“Naar aanleiding van de geboorte van het derde kind zegt de moeder: ‘Ik heb maar 2 handen, geen 4, 5 of 6 handen.’ De komst van de baby en de vele taken in het gezin hebben haar het gevoel gegeven dat ze niet verder kon en geen energie meer had. De dagelijkse verantwoordelijkheden, zoals het brengen van haar kinderen naar school en de kinderopvang, koken en andere huishoudelijke taken, voelen als een overweldigende last.”

“Ze ervaart het moederschap van drie kinderen als uitdagend. Haar dochter van 2 jaar vraagt veel aandacht, wat ze samen met de behoeften van de pasgeboren baby als een zware taak beschouwt. Haar moeder woont in de buurt, maar kan niet helpen vanwege haar eigen gezondheidsproblemen. Ze geeft aan dat extra hulp voor het huishouden welkom zou zijn, maar dat dit financieel een drempel vormt. Het geld is nodig voor essentiële kosten, zoals kleding voor de snel groeiende kinderen.”

Verhuis

Voor sommige gezinnen wordt de woning te klein na de geboorte van een kind. Een gezin getuigt hoe dat een impact heeft op de verplaatsingstijd.

“Het gezin verhuisde drie jaar geleden na de geboorte van het tweede kindje naar een groter huis in een andere gemeente. Beide ouders zijn zelfstandig, waardoor ze geen risico’s op het vlak van hun inkomen wilden nemen. Doordat de mama haar job in die vorige gemeente behield, bleven de kinderen ook naar de kinderopvang en school in die gemeente gaan. Dat is een verplaatsingstijd van respectievelijk 35 en 20 minuten.”

Financieel

Een gezin vertelt over de impact van de geboorte van een vierde kind op de financiële situatie.

“Het gezin heeft vier kinderen van 9, 8, 4 en 3 jaar oud. De geboorte van hun vierde kind heeft een grote impact gehad op hun financiële situatie. Met drie

kinderen konden ze in alle basisbehoeften voorzien en was het mogelijk om elke maand een klein bedrag opzij te zetten. Met dit extra geld konden ze voor hun kinderen nieuw speelgoed kopen of konden ze op de verjaardagen een cadeau kopen. Met de komst van het vierde kind kon dit klein bedrag niet meer opzij gezet worden.”

Een nieuwe stap

Overgang naar school

De transitie van kinderopvang naar kleuterschool wordt door sommige ouders als moeilijker ervaren dan die naar de kinderopvang, bijvoorbeeld omwille van een strikte uurregeling en omdat er meer inbreng van de ouders zelf wordt verwacht (bijv. brooddoos maken).

Het geeft voor ouders ook extra vragen op vlak van kinderopvang.

“Beide ouders hebben een statuut van zelfstandige. Het is een zoektocht hoe ze de naschoolse opvang alsook de opvang tijdens de lange zomervakantie moeten regelen.”

Het gaat in de interviews niet enkel over de overstap naar de kleuterschool, maar ook over de overstap naar het eerste leerjaar of naar het secundair onderwijs. Het begeleiden van kinderen met hun huiswerk, en discriminatie en racisme zijn twee thema's die in de interviews naar voren komen.

“Ik zou niet weten waar ik de tijd moet halen om hen te helpen met hun huiswerk. We zijn nu net thuis, ze moeten nog eten en in bad... ik heb daar geen tijd voor.”

“De moeder zegt dat ze haar zoon sinds de overstap naar het secundair niet meer kan helpen met zijn huiswerk en heeft hem daarom ingeschreven voor inhaallessen op school.”

“Haar zoon voelt zich niet meer goed op school sinds de overstap naar het eerste leerjaar. Hij wil niet meer naar school gaan. Volgens de moeder behandelt de leerkracht haar zoon anders omwille van zijn huidskleur.”

“Als er zich iets voordoet met mijn kind op school, heb ik het gevoel dat dit niet serieus wordt genomen door de school. Bij conflicten op school met andere kinderen, wordt er niet geluisterd naar het verhaal van mijn zoon. Omdat mijn zoon een beetje bruin is, zwart krullend haar heeft en er anders uitziet, is het volgens de leerkracht altijd zijn schuld.”

Verandering van werk

We zien dat tijd met het gezin doorbrengen of de impact op het privéleven een belangrijke motivatie is om van werk te veranderen.

“In de eerste vennootschap werkte papa 10 uur per dag waardoor er weinig tijd was om met zijn gezin samen te zijn. Momenteel werkt de papa in een andere vennootschap waar er 8 uur per dag wordt gewerkt. Papa moest een keuze maken tussen meer uren en dus een hoger inkomen of minder uren en een lager inkomen, maar meer tijd om te helpen bij de zorgtaken van de kinderen.”

Een opleiding volgen, om nadien te kunnen veranderen van werk, heeft ook een impact op de financiële mogelijkheden van een gezin.

“Na de fusie van het bedrijf was de vader aanhoudend ongelukkig. Na lang overwegen heeft hij de beslissing genomen om zijn ontslag in te dienen en terug te gaan studeren om van sector te veranderen. Het gezin heeft deze periode in aanloop naar een nieuwe job moeten overbruggen met hun spaargeld. De restaurantbezoekjes en de jaarlijkse vakanties werden geschrapt.”

Instap in de arbeidsmarkt

Ouders vertellen over de bijkomende regelingen die ze moeten treffen wanneer ze instappen in de arbeidsmarkt: hoe regelen we kinderopvang? Wie gaat de kinderen brengen en halen? Hoe regelen we de taakverdeling thuis?

“Wanneer moeder voltijds ging werken, kwam er meer financiële ademruimte. Omdat vader net een nieuwe job had, lag zijn uurrooster al vast. Hij werkt meestal tot 18u of 20u 's avonds. Moeder heeft daarom bij haar nieuwe werkgever een uurrooster gevraagd waarbij ze vroeger begint en vroeger stopt. Op deze manier kan vader hun dochter naar school brengen en kan moeder haar gaan halen.”

De instap in de arbeidsmarkt heeft ook een impact op de financiën.

“Sinds de moeder begon te werken, moest het gezin aanzienlijk meer belasting betalen en dat in combinatie met de kinderopvangkosten.”

Migratie en gezinshereniging

Enkele gezinnen vertellen dat het niet vanzelfsprekend is om de zorg en opvoeding op te nemen in een ander land.

“De papa zegt dat de opvoeding van zijn kinderen enorm moeilijk te combineren is met een eigen zaak in stand te houden, zeker omdat hij geen familieleden heeft in België om hem te helpen. Het gezin is daarom ook van plan om te verhuizen naar een land dat dichterbij zijn familie is.”

“Na aankomst in België moest de moeder zowel de echtscheiding regelen, een nieuwe taal leren, een opleiding volgen en haar kinderen opvoeden. Dit had een impact op haar mentaal welzijn en dat van haar kinderen.”

Een moeder getuigt dat de weigering van de aanvraag van gezinshereniging van haar partner verstrekende gevolgen had:

“De moeder moest herhaaldelijk naar het gemeentehuis gaan om administratieve kwesties op te lossen. Ze kon de familienaam van de vader niet aan haar pasgeboren dochter geven, waardoor het voor haar een stressvolle periode was.”

Andere ouders getuigen over de periode na aankomst in België en hoe stabiliteit op vlak van inkomen en woonst van belang zijn.

“De moeder migreerde naar België en beviel van haar dochter, op een moment dat ze nog geen inkomen, geen auto en geen vaste woning had.”

“De moeder besliste om te migreren naar België met haar twee kinderen. Ze kon gaan wonen in een opvanghuis voor alleenstaande moeders. Via deze organisatie kon ze huisvesting vinden en een school voor haar kinderen. Via het OCMW kon ze werk vinden via artikel 60-contracten. Ze zou graag een stabiele baan vinden, maar dat is moeilijk omwille van de taalbarrière, en de taalcursussen op basisniveau zitten momenteel vol.”

“De moeder heeft vijf jaar zonder geldige verblijfspapieren in België verbleven. In die periode werden een tweede en derde kind geboren. Ze kon niet gaan werken. Het gezin was afhankelijk van het inkomen van de vader en van het kindergeld. Ze begrijpt niet hoe het kan dat haar partner (met een F-kaart) en haar kinderen verblijfspapieren hadden, maar dat de belangrijkste persoon voor de opvoeding van de kinderen zonder papieren in het land moest verblijven om haar kroost groot te brengen. Dit ging gepaard met veel beperkingen, stress, een gevoel van onmacht en schaamte.”

“Met de gezinshereniging in orde en haar partner weer aan het werk, heeft ze meer tijd en rust en een verbeterde levenssituatie. Ze voelt zich geruster en kan meer quality time doorbrengen met haar gezin.”

Scheiding

Werk

Een aantal ouders getuigen over de moeilijke combinatie van de zorg voor de kinderen met het werk na de scheiding.

“Het leven als alleenstaande ouder is emotioneel veeleisend: je moet aandacht besteden aan het welzijn van jezelf en je kinderen. Maar ik ben het ondertussen gewoon om na mijn werk alle huishoudelijke taken te doen en me met de kinderen bezig te houden.”

“Ik kan niet altijd aan de schoolpoort staan om de kinderen vroeg af te halen.”

“Als alleenstaande moeder is het niet mogelijk om fulltime te werken, maar je hebt het geld wel meer dan nodig.”

“Het openbaar vervoer is niet makkelijk voor een alleenstaande mama die op tijd op haar werk moet zijn.”

“Het systeem is niet gemaakt voor alleenstaande ouders. Ik heb nu een goede job, waar mijn privé gerespecteerd wordt. Desondanks wanneer mijn dochter ziek is, ben ik genoodzaakt om te liegen door mezelf ziek te melden. Dit komt voor mij het voordeligste uit. Vakantiedagen moet ik opsparen, want mijn dochter haar vakantieperiodes duren veel langer dan dat een ouder krijgt.”

“Alles heeft een invloed op elkaar. Je kind is ziek, je hebt geen geld als alleenstaande om betaalde hulp in te schakelen dus dan kan je niet gaan werken en ben je veel afwezig waardoor je een slechte indruk maakt en niet gemotiveerd overkomt. Soms kan ik huilen als mijn kind weer ziek is.”

“Ouderschapsverlof is allemaal goed en wel, maar je verdient ook wel minder. Ik neem dit nu niet op want dat is gewoon niet haalbaar. Als je er alleen voor staat heb je gewoon elke euro nodig om rond te komen.”

Sommige alleenstaande ouders zien zich genoodzaakt om van werk te veranderen.

“Omdat de ex-partner terug naar zijn land van herkomst ging wonen, krijgt de moeder de volledige verantwoordelijkheid over de kinderen. Ze besluit om in een

bedrijf te gaan werken waar telewerk mogelijk is. Een voltijdse job blijft wel noodzakelijk om de kosten van de kinderen te kunnen betalen.”

“De moeder werkte in de thuiszorg. Ze deed deze job enorm graag, maar omdat ze er na de scheiding één week op twee alleen voor stond met haar zoontje van toen nog geen jaar, kon ze dit niet meer fulltime blijven doen. Het was ook geen gemakkelijke baby. Hij was veel ziek, lag regelmatig in het ziekenhuis en sliep niet zo goed. Ze is veranderd naar een job met daguren.”

Andere ouders moeten meer gaan werken om het financieel rond te krijgen.

“De moeder werkte 4/5, maar door de scheiding moest zij opnieuw voltijds gaan werken om alles financieel te kunnen dragen.”

“Na de scheiding moest de moeder de huur van haar appartement alleen dragen, waardoor ze nog een extra job moest gaan zoeken (zelfstandige in bijberoep) om dit te kunnen bekostigen. Dit zorgde ervoor dat ze minder thuis was en dat ze voor die extra uren werk ook extra opvang voor haar dochter moest zoeken.”

“De verblijfsregeling die veranderd is naar een week/week regeling gaf de respondent wat meer ademruimte en stelde haar in staat om een flexi-job erbij te nemen om het financieel beter te krijgen.”

“In de week dat haar zoon niet bij haar was, werkte ze twee avonden in de week extra (bovenop haar huidige full-time job) en twee dagen in het weekend in een horecazaak.”

Sommige ouders passen hun werkritme aan.

“De flexi-jobs die de papa bijkomstig doet, doet hij vooral in de week dat de kinderen niet bij hem zijn. Zo probeert hij er zoveel mogelijk te zijn als het 'zijn week' is voor de kinderen.”

Een andere ouder getuigt dat ze gedurende het huwelijk financieel afhankelijk was van de andere partner, en ze *“van nul moet beginnen”*: *“Omwille van de taalbarrière, lage opleiding en het gebrek aan werkervaring was deze zoektocht naar werk niet evident.”*

Financiële impact

Een scheiding heeft een impact op de financiële mogelijkheden van een gezin. Gezinnen spreken over zowel de hoge kosten voor een verhuis, een nieuwe woning en de aankoop van een nieuwe inboedel, de hoge kosten voor de juridische afhandeling van de scheiding, en over de hogere energiekosten als alleenstaande.

“Je gaat van twee inkomens naar één inkomen. Er blijft nog weinig over op het einde van de maand.”

“Het gezin deed nog weinig activiteiten buitenshuis omwille van de beperkte financiële middelen.”

“De medische rekeningen van haar zoontje betaalde ze eerst zelf, waarna ze de helft terugbetaald kreeg van haar ex-partner. Maar dit was niet altijd vanzelfsprekend gezien haar beperkte budget.”

“Je moet heel creatief zijn om het einde van de maand te halen. Staan rekenen in de supermarkt bijvoorbeeld.”

“De kinderen doen met hun papa meer leuke uitstapjes, maar voor de moeder is dit financieel niet mogelijk. Zij moet dat aan de kinderen uitleggen.”

“Haar ex-partner had haar uitgekocht en ze was in de overtuiging dat zij met haar budget een appartementje zou kunnen kopen. Dit bleek niet het geval te zijn. Ook de voorwaarden voor een sociale lening waren te complex en niet haalbaar voor haar situatie.”

“Er stond niets in de sociale woning waardoor de moeder alles opnieuw moest aankopen. Een bed, koelkast, zetel... Het kostte tussen de 10.000 en 15.000 euro. Daardoor moest ze opnieuw haar spaargeld aanvullen. In haar cultuur is het ook gewoon om familie financieel te ondersteunen, waardoor ze het gevoel had om voor twee gezinnen te moeten gaan werken.”

“De alleenstaande mama had geen recht op aanpassing van het groeipakket omdat haar dochter ten laste is bij de papa en zijn wedde te hoog is. Indien zij haar dochter ten laste had dan ging dit wel zo zijn.”

Wonen

Na een scheiding moet men vaak naar een andere woonoplossing zoeken. Meerdere alleenstaande ouders ervaren dat het moeilijker is dan tweeverdienersgezinnen om een woning te huren.

“Het was niet gemakkelijk om iets te vinden omdat verhuurders niet staan te springen om te verhuren aan een alleenstaande mama.”

“Bij het zoeken van een woning was het moeilijk als alleenstaande ouder om een ‘ja’ te krijgen. Ook mijn huidskleur en mijn vreemde naam maakt het niet evident om een woning te kunnen huren.”

“Ik ben direct beginnen zoeken naar appartementen binnen mijn budget maar werd vaak afgewezen. De huurmarkt is nu eenmaal zo. Ze gaan vaker voor een koppel, dat is zekerheid hé. Dat zijn twee inkomsten. Ik moet het met één loon doen en toen werkte ik nog niet voltijds. Dat was echt stresserend.”

Het komt meermaals in de gesprekken naar voren dat men bij een familielid intrekt.

“De moeder kreeg voorrang op de wachtlijst voor een sociale huurwoning, omdat ze een alleenstaande moeder was met een kind ten laste, maar ze diende toch rekening te houden met een wachttijd van 3 tot 5 jaar. Ondertussen is ze eerst ingetrokken bij haar ouders, en na een paar maanden verhuisde ze naar het bijhuis van een vriendin waar ze twee jaar woonde.”

“Na de scheiding had de moeder bijna niets meer. Ze is met haar twee kinderen bij haar ouders ingetrokken. Dat was zowel voor haar als voor haar kinderen een enorme aanpassing, omdat je ‘terug kind wordt van iemand’ en de regels in huis moet volgen.”

“Financieel was het niet mogelijk iets te huren, daarom hebben ze de woning van de grootmoeder verbouwd. Tijdens de verbouwingswerken verbleef de moeder en haar kinderen bij haar ouders. Voor de grootmoeder waren de verbouwingen niet evident en daarna was het een aanpassing om haar huis te delen. Ondertussen is het een beetje gelukt om zich met z'n allen goed te voelen in hun nieuwe thuis.”

“Doordat de moeder geen betaalbare woning op de private huurmarkt kan vinden, wonen ze al noodgedwongen 10 jaar in bij haar vader. Deze woning is te klein voor hun gezinssituatie.”

“Na de scheiding is ze met haar twee kinderen ingetrokken bij haar vader omdat er geen financiële middelen waren om alleen te gaan wonen. Ze was tijdens de relatie volledig afhankelijk van haar partner. Deze was een zelfstandige en zij werkte mee in de zaak, maar ze was niet officieel ingeschreven.”

“Ze stond op de wachtlijst voor een sociale woning bij het OCMW, maar moest intussen op zoek naar onderdak. Ze is met haar twee kinderen ingetrokken in de sociale woning van haar moeder en haar twee zussen. Ze woonden er dus met zes.”

Zelfs als er een aanbod voor een sociale woning is, blijkt de kwaliteit soms onvoldoende.

“Ik ben in totaal 4 of 5 keer mogen gaan kijken, allemaal woningen in zéér slechte staat, met zéér veel vochtproblemen, zelfs appartementen met enkel glas.”

Appartementen met twee slaapkamers, maar de tweede slaapkamer zo klein dat er misschien nipt een stapelbed had in gekund. Waar de plinten van de muur vielen als de kinderen erlangs liepen. Als ik daar was gaan wonen, dan was mijn ex naar de rechtbank gegaan om te proberen mijn kinderen af te pakken. Dus daar kon ik gewoon niet naartoe.”

Een alleenstaande moeder getuigt dat ze een tweede keer is verhuisd, in functie van het welzijn van haar kind.

“Ik ben uiteindelijk twee keer verhuisd, terug naar een duurdere woning in zijn eigen omgeving omdat ik zag dat hij niet gelukkig was. Dat is geen evidente keuze geweest, dat is cijferen en rekenen elke dag.”

Een andere ouder kiest er voor om in een co-housing in te trekken.

“De moeder had weinig mensen in haar omgeving die haar konden ondersteunen. Daarom is ze in een soort van co-housing project gaan wonen. Dit zorgde ervoor dat ze meer sociale contacten kreeg en dus meer mensen om haar te ondersteunen als alleenstaande moeder.”

Emotionele impact

Ouders getuigen over de emotionele impact van een scheiding op alle gezinsleden.

“Er is heel veel verdriet geweest bij de kinderen.”

“Mijn zoon vroeg: waar is papa? Waarom is papa hier niet? Ik zei toen ‘papa is bezig, papa is aan het werken, hij is op vakantie’. Ik heb het hem niet duidelijk uitgelegd.”

“De moeder komt zelf uit een gezin waar de scheiding met een hevige strijd is verlopen. Bij haar eigen gezinsbreuk bracht dit veel pijnlijke emoties met zich mee.”

“De moeder denkt dat de kinderen zich sterk voordoen als het over de scheiding gaat en niet altijd hun emoties durven uiten.”

“Ik voelde me gefaald als moeder, als dochter en tegenover mezelf, omdat het niet gelukt is om het gezin bij elkaar te houden.”

“De scheiding en het geweld dat eraan vooraf ging hebben een traumaspoor achtergelaten bij de moeder. Een psychiatrische opname was nodig, waardoor ze tijdelijk niet voor haar kinderen kon zorgen.”

“Naar een indoor speelplein en u alleen voelen wanneer uw kinderen aan het spelen zijn en dat je dan rondom u koppels ziet zitten en dat je daar dan zo alleen zit, dat heeft me toch wel geraakt.”

“Ik ben zelf opgegroeid in armoede. Mijn moeder stond er alleen voor met drie kinderen. Ik was zo trots dat ik mijn kind een andere toekomst kon geven, nu ziet alles er anders uit. Ik voel mij daar wel schuldig over.”

“Na de scheiding kreeg de moeder begeleiding van een psycholoog, vooral over het omgaan met stress.”

“De moeder sloot zich na de scheiding af van de wereld. Ze kwam niet veel buiten behalve om te gaan werken, ze wou geen mensen zien, ze piekerde veel over hoe zij alles zou kunnen bolwerken. Het was zeer druk om fulltime werken te combineren met de zorg voor twee kleine kinderen. Dit werd beter wanneer de verblijfsregeling veranderde in een week-week regeling.”

Ouders vertellen hoe zij zelf, en de kinderen, zich moeten aanpassen aan de verblijfsregeling.

“Het gezin van 6 personen viel uiteen. De vader bleef afwisselend een week alleen en een week met zijn 2 kinderen. Dit was een grote aanpassing omdat hij drukte gewoon was en nu ineens alleen viel.”

“Voor de mama en het kind was het emotioneel lastig om te wennen aan de nieuwe structuur van co-ouderschap.”

“Vóór de scheiding was de moeder de spilfiguur in het gezin. Zij was het meest bij de kinderen, zowel thuis als op uitstap of familiebezoek. Ofwel waren ze met vier, maar dus zelden alleen de kinderen met hun vader. Na de scheiding waren de kinderen de helft van de tijd bij hun vader. Dat is tot op vandaag, 3 jaar na de scheiding, nog moeilijk voor de kinderen.”

“Hoewel ze al vier of vijf jaar geleden gescheiden zijn, ervaart de moeder nog steeds het gemis van de kinderen, omdat ze een week - week verblijfsregeling hebben. Dat gemis ervaart ze elke keer als ze naar de papa gaan.”

“Je hebt geen controle over de momenten dat ze bij hun papa zijn: eten ze gezond? Gaan ze op tijd slapen?...”

Verschillende ouders vermelden dat het verhuizen tussen twee woningen moeilijk is voor de kinderen. Een ouder getuigt dat ze de verblijfsregeling een aantal keer bijstuurden, om af te stemmen op de noden van het kind. Een andere ouder koos voor 'bird nesting' na de scheiding, maar dit systeem blijkt niet langer houdbaar:

“De moeder voelt zich soms een indringer in het eigen huis. Zij wilde bijvoorbeeld een kerstboom zetten, maar haar ex-partner wilde dit niet. Daarnaast loopt de communicatie alsmaar moeilijker. Vroeger maakten ze afspraken over de boodschappen die moesten gebeuren, maar dit gebeurt niet meer. Verder is het voor de kinderen verwarrend dat ze in hetzelfde huis wonen, maar dat de regels elke week veranderen.”

De emotionele impact van een scheiding kan nog groter worden als ouders zich niet gesteund voelen door het informele netwerk.

“Mijn eigen vrienden en familie hadden veel vooroordelen omdat ik ging scheiden.”

Opvoeding

Ouders getuigen dat het niet eenvoudig is om alleen beslissingen in de opvoeding te nemen, of om alleen te staan in de opvoeding in een periode waarin ze overweldigd worden door tal van emoties en veranderingen.

“Hoe moet je straffen? Wat is de beste straf? Dat zijn vragen waarbij je er alleen voor staat.”

“Plots kom je er ‘alleen’ voor te staan, wat een zeer overweldigende ervaring is. Je moet opvoedingsbeslissingen nemen terwijl je compleet in beslag wordt genomen door alles wat er bij een scheiding komt kijken (vinden van advocaat, verkoop huis, verblijfsregeling kinderen zo goed mogelijk organiseren, naar de rechtbank gaan, psychische problemen...).”

Ouders getuigen hoe de scheiding een impact had op het functioneren van een kind.

“Na de scheiding deed de zoon het slecht op school. De moeder wist niet waar ze terecht kon voor hulp en schaamde zich voor de situatie.”

“Door de scheiding en de verhuis naar een andere stad kreeg het kind psychosomatische klachten, waarvoor een behandeling bij een psycholoog werd opgestart.”

Ouders merken een impact op de opvoedingsstijl.

“Tijdens het huwelijk was er een opvoeding met bepaalde regels. Na de scheiding wilden beide ouders hun kinderen niet nog ongelukkiger maken, en waren ze zelf nog kwetsbaar, waardoor ze milder werden in de opvoeding.”

Ouders vertellen dat het niet vanzelfsprekend is om afspraken te maken met een ex-partner over opvoeding.

“In plaats van mijn problemen achter te laten, kreeg ik er een heleboel bij. Tijdens onze relatie kon ik met mijn man geen afspraken maken en na de scheiding had ik dat probleem nog steeds.”

Praktische zaken

Alleenstaande ouders vinden het niet eenvoudig om alle administratieve zaken na een scheiding geregeld te krijgen. Net zo goed gaat het om praktische zaken die voordien vanzelfsprekend waren zoals de boodschappen doen of klusjes in huis doen.

“Naast de emotionele zorgen en tijd die je moet besteden aan je werk, je kinderen, jezelf, zijn het vooral alle bijkomende paperassen die zwaar zijn. De regeling rond het huis, de lening die je moet herzien... dat is echt een hele zware extra last. Via een dienst van de stad heb ik een sociale lening kunnen krijgen, maar je moet dat zelf allemaal uitzoeken. Dat neemt tijd in beslag.”

“Je weet aanvankelijk niet waar je moet beginnen en welke instanties je op de hoogte moet brengen van je scheiding. De bank, de verzekeringsmaatschappij, de mutualiteit... melden niet uit zichzelf wat je eventueel in orde moet brengen omdat ze niet op de hoogte zijn van je gewijzigde situatie.”

“Ik liet mijn kind alleen als het net in slaap was gevallen om boodschappen te doen omdat het anders allemaal zo moeilijk te regelen viel.”

“De moeder zoekt nog steeds hoe ze sommige zaken moet regelen. Haar ex-partner deed bijvoorbeeld alle financiën en zij had hier zelf weinig zicht op. Ze moet nu ook alle klusjes in huis zelf leren doen.”

“Wanneer ik voor de scheiding afspraken had zoals de tandarts of mijn nagels doen, of wanneer ik naar de winkel ging, dan bleef de papa thuis met mijn zoon. Nu moet ik telkens mijn zoon meenemen, ofwel ga ik gewoon niet. Voor de scheiding was het gemakkelijker en ik had meer tijd voor mezelf.”

Justitie

Er is een ouder die getuigt over de lange procedure in de rechtbank.

“De procedure van de scheiding in de rechtbank is nog steeds niet afgerond. Ik wil verder gaan met mijn leven.”

Samengestelde gezinnen

Impact op financiën en werk

Het vormen van een samengesteld gezin kan een impact hebben op het gezinsbudget.

“De scheiding voor elke partner ging gepaard met hoge gerechtskosten. Ze moesten een nieuwe grotere wagen en een grotere woning vinden. De nieuwe woning moest nog aardig verbouwd worden wat stress met zich meebracht.”

“De samenleving is totaal niet klaar voor nieuw samengestelde gezinnen. Wij blijven noodgedwongen apart wonen. Het is financieel gewoon niet te dragen. We hebben het ooit eens uitgeteld gehad. Als ik nu op dit moment als werkloze met mijn nieuwe partner zou samenwonen, dan zou dat willen zeggen dat ik de studietoelage verlies voor de kinderen, dat het kindergeld zakt en dat ik 600 à 700 euro aan uitkering verlies omdat ik geen gezinshoofd meer ben. Hij [nieuwe partner] gaat iets meer verdienen omdat hij ons ten laste krijgt, maar dat maakt dat alles niet goed.”

“De verhuis zorgde ervoor dat de afstand naar de school van de kinderen groter werd. Dit had een impact op de combinatie tussen werk en gezin.”

Impact op de gezinsrelaties

Ouders getuigen hoe het vormen van een samengesteld gezin een zoektocht is waarin alle gezinsleden hun plaats moeten vinden.

“Bij het vormen van het samengesteld gezin besloot de oudste zoon niet mee te verhuizen en hij ging voltijds bij de vader wonen. De moeder had het gevoel dat haar 'originele' gezin uiteenviel. Daarnaast moest ze zich aanpassen aan het gedrag van het kind van haar partner. Het opvoeden verliep anders, wat zorgde voor conflicten in de partnerrelatie.”

“Iedereen heeft zijn plek in het nieuw samengestelde gezin moeten zoeken.”

“Plots stond de moeder niet meer alleen voor de opvoeding van haar zoon. Ook de partnerrelatie in een samengesteld gezin is niet zo simpel. Het is een zoektocht naar hoe ze rekening kan houden met een partner met zijn eigen wensen en

gevoelens. Ze ervaart schuldgevoelens naar haar zoon van acht jaar en naar haar partner: hoe kan ze iedereen in haar samengesteld gezin comfortabel en tevreden houden?”

“Naast de nieuwe woonst kwamen de kinderen na verloop van tijd in contact met de nieuwe partner, stiefbroers en stiefzussen. Aangezien de ouders bewust waren van deze impact, hebben ze dit rustig opgebouwd voor de kinderen. De moeder had een schuldgevoel over de impact op de kinderen, omdat zij de beslissing had genomen om te scheiden.”

Zorgen i.v.m. een gezins- of familielid

Een kind met een zorgbehoefte

De geboorte van een kind met een zorgbehoefte heeft een impact op de financiën, het werk- en het gezinsleven van ouders.

“De zoon heeft het syndroom van down en verbleef een langere periode in het ziekenhuis. De moeder doet sindsdien mantelzorg. Vooral de zorg voor de zoon met syndroom van Down eiste veel tijd. Zij moest soms keuzes maken tussen haar kinderen.”

“De tweeling is het derde en vierde kind van de mama. De kinderen zijn dysmatuur en prematuur geboren. De moeder verbleef 12 uur per dag in het ziekenhuis. De grootouders vingden de twee oudste kinderen op.”

“De moeder is bevallen van een dochtertje dat één maand heeft kunnen leven. Het baby'tje heeft in het ziekenhuis beademing gekregen en operaties ondergaan om haar in leven te houden. Ook de mama heeft een operatie gehad. De medische kosten van het ziekenhuis liepen op tot 17.000 euro, kosten die ze niet direct konden betalen.”

“Na de diagnose van hun zoon besloot de respondent om haar werk stop te zetten omdat het niet meer haalbaar was in combinatie met alle afspraken van hun zoontje. Ze moesten 3 keer per week naar revalidatie en ziekenhuisbezoeken. Ze moest steeds vroeger vertrekken van het werk, waardoor het niet meer houdbaar was voor de werkgever. Ze viel op een uitkering van 400 euro.”

Het krijgen van een diagnose geeft voor ouders inzicht in het gedrag van hun kind en geeft de mogelijkheid om een traject in de hulpverlening op te starten.

“De diagnose (ADD, ASS en hoogbegaafdheid) gaf de moeder meer inzicht in het moeilijk gedrag van haar tienerdochter. Ze ging op zoek en vond hulp in een gespecialiseerd diagnostisch centrum.”

“De diagnose (ADHD) zorgde voor een gevoel van erkenning en begrip.”

Ouders waarvan een kind een diagnose krijgt, getuigen over de soms moeilijke relatie met de school.

“De diagnose van ADHD bij de oudste zoon heeft de relatie met de school beïnvloed en geresulteerd in communicatieproblemen en spanningen met leerkrachten en schooldirectie. Er vonden weinig gesprekken plaats waarin ervaringen werden gedeeld en er was geen plan voor het aanpassen van het onderwijs aan zijn specifieke leerbehoeften.”

Een conflictueuze relatie met de ex-partner kan de behandeling bemoeilijken.

“Het kind kreeg op jonge leeftijd de diagnose van ADHD en ASS. Op het ogenblik dat de papa zich zou verzetten tegen het behandelplan van het multidisciplinair team, stopt het traject. Dit bezorgt de moeder veel slapeloze nachten: de enige manier zou zijn om deze zorg via de rechtbank af te dwingen, wat extra kosten met zich meebrengt, die de moeder niet kan betalen.”

Een moeder getuigt hoe kinderen met een gedragsproblematiek druk leggen op het gezin.

“De moeder is zwanger van haar vijfde kind. Verschillende kinderen in het gezin hebben een diagnose en dat vraagt veel heen-en-weer rijden omwille van de professionele ondersteuning, en de frequente afspraken met school en CLB. Recent is haar oudste zoon opgenomen in een psychiatrisch kinderziekenhuis. Het vraagt veel energie en het legt een druk op haar draagkracht. Zeker nu er nog een kindje op komst is, is het niet eenvoudig om zorg te dragen voor zichzelf.”

De diagnose van een kind zorgt ervoor dat ouders zich moeten aanpassen. Sommige ouders maken beslissingen om te veranderen van werk of passen hun werkritme aan.

“Toen we ontdekten dat ze autistisch is, realiseerde ik me dat mijn leven en prioriteiten zouden veranderen. Het was een periode van veel leren, aanpassen en accepteren. Ons leven werd complexer. Als migrantengezin zonder uitgebreid lokaal netwerk voelden we ons vaak overweldigd. Op dat moment was ik ook

zwanger, wat het nog uitdagender maakte om mijn werk te combineren met de zorg voor een kind met speciale behoeften. Mijn man had een verantwoordelijke baan, dus namen we het besluit om rond te komen met één inkomen.”

“Het gezin had een pasgeboren baby en had kort daarvoor de diagnose ASS gekregen voor hun middelste zoon. Ze kregen arbeid en gezin niet meer gecombineerd. Daarom heeft de vrouw besloten om ouderschapsverlof te nemen en daarna loopbaanonderbreking om te gaan studeren, met het oog op het veranderen van werksector. Daarnaast kon de vader van shift veranderen met behoud van voltijds loon. Zo kon de vader meer tijd doorbrengen met zijn gezin en ook helpen in de zorg voor hun kind met een beperking.”

“De moeder heeft nood aan ontspanning na de periode waarbij haar dochter met ASS bij haar was. Ze neemt nu één dag per week tijdskrediet, waardoor ze tijd neemt voor zichzelf.”

Werkgevers reageren niet altijd even begripvol als aanpassingen worden gevraagd.

“Na de diagnose van ASS van onze dochter vroegen we om meer flexibiliteit in zijn werkuren en de mogelijkheid voor extra verlof, zodat hij thuis kon zijn wanneer dat het meest nodig was. De reactie was verre van wat we hadden gehoopt. Er was weinig begrip en flexibiliteit vanuit de organisatie. Dit verhoogde onze stress, aangezien mijn man niet altijd in staat was vrij te nemen wanneer we dat nodig hadden.”

Psychische problemen bij of ziekte van een ouder

Psychische problemen bij of ziekte van één van de ouders kunnen ervoor zorgen dat de andere ouder zich overbelast gaat voelen.

“De burn-out van de partner was een moeilijke periode voor het gezin en heeft wel wat schade aangericht tussen de partners. Mama stond bijna alleen in de zorg voor de kinderen, omdat papa niet in staat was de zorg mee te dragen.”

“Na de geboorte van hun kind ontwikkelde de moeder een postnatale depressie, wat leidde tot een ziekenhuisopname. Als gevolg hiervan stond de vader er alleen voor wat betreft opvoeding, financiën en huishoudelijke taken.”

De gevolgen laten zich ook voelen op het vlak van werk, financiën en de woning.

“Rond de periode dat de moeder moest bevallen van haar tweede dochter, is haar partner in een depressie beland. Na de bevalling kwam de zorg van drie mensen op haar schouders terecht. Ze heeft eerst ouderschapsverlof opgenomen voor drie maanden. Daarna is ze van job veranderd, zodat ze halftijds kon gaan werken om voldoende thuis te zijn voor de kinderen. Haar partner werkte als zelfstandige in de periode voor de bevalling met als gevolg dat er financieel een instabiele periode was. Het gezin kon tijdelijk intrekken in de woning van de grootmoeder. Zo betaalden ze een lagere huur. Voor hun was het huren van een woning op de privémarkt niet mogelijk.”

“Na 20 jaar werken was het noodzakelijk om ontslag in te dienen wegens medische redenen, omdat het werk te zwaar geworden was. Het gezin viel terug op een invaliditeitsuitkering.”

“Het afgelopen jaar is de respondent drie keer geopereerd waardoor ze op de ziekenkas terecht is gekomen. Ze is toen op 60% van haar loon teruggevallen.”

Overlijden

Het overlijden van een familielid kan een grote impact hebben op het gezin, zeker wanneer die persoon een belangrijke rol opnam.

“De grootmoeder is mee verhuisd naar een nieuwe woning, die tot kangoeroewoning omgebouwd werd en waar het gezin kinderen heeft gekregen. Hoewel de grootmoeder hulpbehoevend was, had ze wel nog een steentje bij te dragen in het gezin. Ze hield een oogje in het zeil wanneer de ouders uit werken waren of eventjes naar de winkel moesten. Ze was aanwezig en dat was vaak voldoende. Met het overlijden van de inwonende moeder viel een grote hulp in het gezin weg.”

Wanneer één van de ouders overlijdt, heeft dit een impact op het volledige gezinsleven.

“Na het overlijden van haar partner, verhuisden de drie kinderen uit de vorige relatie van haar partner naar hun vader. De moeder bleef alleen achter met haar dochtertje dat zij samen met haar partner kreeg. Ze zorgen ervoor dat de kinderen contact met elkaar kunnen blijven houden.”

“Na het overlijden van haar echtgenoot, bleef de moeder alleen als huisvrouw met vier kinderen. Het gezinsinkomen daalde naar een vierde van wat ze ervoor hadden.”

Uithuisplaatsing van de kinderen

Een gezin getuigt over de traumatische ervaring van het uithuisplaatsen van de kinderen.

“Het moment van weghalen uit de woonst werd niet aangekondigd en gebeurde door een grote groep politieagenten. De moeder heeft op dat moment de keuze gemaakt om het trauma voor de kinderen te beperken door mee te werken en ze gerust te stellen. De moeder is nadien nog haar kinderen gaan opzoeken om ze verder gerust te stellen en te zorgen dat ze zich veilig voelden in hun nieuwe verblijfplaats. De uithuisplaatsing zelf heeft voor een trauma gezorgd bij zowel de kinderen als bij de moeder. Voor haar is het enorm zwaar dat haar kinderen niet meer bij haar wonen. Na de uithuisplaatsing heeft ze zichzelf geïsoleerd uit angst voor vragen en veroordeling. Daarnaast is het leefloon van de moeder gedaald sinds de uithuisplaatsing. Hoewel de kinderen bij haar staan geregistreerd, verliest ze toch een deel van haar leefloon omdat de zorg voor de kinderen niet meer bij haar ligt. Hierdoor komt ze amper rond en kan ze geen extra's geven aan de kinderen.”

---

5 Hoe lossen gezinnen het nu op?

Combinatie gezin en arbeid

In de interviews zien we een veelheid aan antwoorden op de vraag hoe gezinnen omgaan met de combinatie gezin en arbeid naar aanleiding van transitiemomenten.

Er zijn ouders die hun werkregime aanpassen, waarbij één van de ouders deeltijds gaat werken of stopt met werken, één van de ouders van werk verandert of één van de ouders meer gaat werken, omwille van financiële redenen. Er zijn ouders die afwisselend regulier verlof opnemen, zodat ze de schoolvakanties van de kinderen kunnen overbruggen. Er zijn ook ouders die afspraken maken met de werkgever, bijvoorbeeld om werkuren flexibel in te vullen. En ouders nemen ouderschapsverlof op, dit omwille van verschillende redenen. Er zijn ouders die ouderschapsverlof opnemen omdat er geen kinderopvang voorhanden is, andere ouders nemen ouderschapsverlof op om de woensdagnamiddag te overbruggen, nog andere ouders sparen hun ouderschapsverlof om tijdens de zomermaanden een langere periode vrijaf te kunnen nemen.

Ouders laten zich ook ondersteunen in de opvang en zorg voor kinderen en in het huishouden. Ze maken gebruik van de voorschoolse of buitenschoolse kinderopvang en vakantieopvang (al dan niet specifiek voor kinderen met een beperking), van oppas voor zieke kinderen, opvang door hun informele netwerk, ze doen beroep op huiswerkbegeleiding of schakelen poetshulp in. Sommige ouders maken ook afspraken met de school over de opvang voor of na school.

Een aantal ouders geven aan dat ze van werk zijn veranderd om de combinatie arbeid en gezin haalbaar te houden.

“De moeder begon met werken om 7 uur, terwijl de opvang voor school pas om 7.30 uur begon. Ze is van werk veranderd waar ze om 8 uur kon beginnen.”

“Het werk van de mama bestond uit week- en weekendwerk, ochtend- en avondwerk. Nu werkt ze met meer regelmaat en kan ze er meer zijn voor de kinderen.”

“De verandering van job was nodig zodat ze zelf hun zoontje naar de opvang kon brengen. In de omgeving was het onmogelijk om een opvang te vinden die zo vroeg beschikbaar was.”

“De mama heeft in functie van het gezin gekozen voor een job met betere uren, maar die ze niet zo fijn vindt.”

In een aantal gezinnen is één van de ouders gestopt met werken (al dan niet tijdelijk via een systeem van loopbaanonderbreking) of worden de werkuren verminderd.

“Na het ouderschapsverlof heeft het gezin besloten om zelf voor de zorg van hun zoontje in te staan omdat ze nog geen kinderopvang hadden gevonden. De moeder heeft ontslag genomen.”

“De moeder is parttime gaan werken omdat de kinderen veel klaagden over de lange dagen op de opvang.”

“Nadat de moeder een voltijdse job is aangegaan, heeft de vader beslist om 4/5 te gaan werken, omdat hij vond dat het evenwicht zoek was en er te weinig ontspanningsmomenten waren. Hij kan nu huishoudelijke taken en boodschappen op zijn vrije dag doen.”

“Toen ik mijn diploma behaalde, begon ik te werken en nadien ben ik bevallen. Na mijn tweede kind was ik psychisch en lichamelijk overbelast. Toen heb ik volledige loopbaanonderbreking genomen gedurende twee jaar.”

Soms zorgt de vermindering van werkuren van één partner ervoor dat een andere partner méér moet gaan werken omwille van financiële redenen.

“De mama verdient minder omdat ze van job is veranderd in functie van het gezin. In de zomer neemt zij ook een maand ouderschapsverlof op voor de opvang van de kinderen. De papa werkt tijdens de zomervakantie extra bij als seizoenarbeider. Dit om financiële redenen.”

Ouders maken afspraken met hun werkgever of met de school.

“De vader heeft afspraken gemaakt met zijn nieuwe werkgever. Hij mag op tijd vertrekken zodat hij zijn oudste zoon van school kan afhalen. Dit op voorwaarde dat de vader nadien thuis nog verder werkt (telewerk). Door deze afspraak met de nieuwe werkgever is hij in staat om om 15u aan de schoolpoort te staan.”

“Zijn werkgever biedt hem de flexibiliteit om minder te werken (bijv. geen weekendwerk) in de weken dat de kinderen bij hem zijn en vaker werken in de weken dat hij alleen is (weekendwerk en meer uren).”

“De schoolopvang begon normaal gesproken om 7u30, maar een toezichthouder van de school stemde ermee in om om 7u te komen, zodat de moeder haar dochters kon brengen.”

“Hoewel haar vroege dienst officieel om 7 uur begint, opent de voorschoolse opvang pas om 7 uur. Ze heeft afgesproken met haar werkgever dat ze een kwartier later kan beginnen, en een kwartier later kan stoppen. Ze werkt in het weekend en zo kan ze op woensdagnamiddag thuis zijn voor haar zoontje, waardoor ze de kosten van de schoolopvang enigszins kan drukken.”

“Bij ziekte van één van kinderen of een afspraak bij de dokter kan de moeder steeds haar werkdag wisselen.”

“Als hun dochter ziek is, kan de papa van thuis uit werken.”

“De papa had veel aan zijn baas op het werk. Door de scheiding kon hij op het werk voldoende rustdagen nemen om alles te regelen rond de scheiding.”

Ouders doen beroep op (al dan niet flexibele) kinderopvang voor baby's en peuters, buitenschoolse kinderopvang en vakantieopvang.

“Dit flexibele aanbod is erg handig voor het gezin, doordat de moeder in shiften werkt. Ook de vader heeft geen vaste uren. Hierdoor hebben ze sommige weken veel opvang nodig en andere weken geen opvang nodig, afhankelijk van hoe hun werkuren samenvallen of niet.”

“Mijn dochter gaat naar school vanaf 7 uur tot 17 uur. In de schoolvakanties gaat ze naar de vakantieopvang op school. Ik ben blij dat ik mijn job kan combineren met de schooluren, maar soms voel ik me schuldig dat ze zo vaak in de opvang moet blijven.”

Het overbruggen van de schoolvakanties is een thema voor gezinnen. Sommige gezinnen nemen afwisselend verlof op, anderen kunnen gebruik maken van regelingen die hun werkgever biedt.

“De vakantieperiodes overbruggen ze door apart verlof op te nemen. Beide ouders vinden het erg zwaar om alleen thuis te zijn met de twee nog jonge kinderen.”

“De vader kan extra verlofdagen bijkopen die worden afgehouden van de eindejaarspremie. Hij heeft hiervan gebruik gemaakt in de zomervakantie.”

Voor veel gezinnen is de hulp van de grootouders, andere familieleden of buren cruciaal om de puzzel rond te krijgen.

“Als mijn moeder niet in staat was om voor de kinderen te zorgen, zou ik nu waarschijnlijk meer rechten aan het vragen zijn (vanuit de overheid).”

“De grootouders gaan de kinderen op woensdag van school ophalen. De schoolopvang is voor mij te duur.”

“Tijdens mijn werkweekenden verblijft mijn zoontje van vrijdagavond tot zaterdagavond bij mijn zus, en van zaterdagavond tot zondagavond of maandagochtend bij mijn moeder.”

“Wanneer de moeder werk vond, schakelde ze haar oudste zus in om gedurende drie maanden haar dochtertje op te vangen. Daarna vond ze een kinderdagverblijf, waar haar zus haar dochtertje ging ophalen.”

“Haar werkrooster sluit niet altijd aan bij haar leven als alleenstaande moeder. Omdat de moeder heel dankbaar is dat ze een fijne job had gevonden, in de buurt van de school en haar woonplaats, voelde ze veel loyaliteit ten aanzien van haar werkgever. Een wijziging van haar werkrooster voorstellen zag ze daarom niet als een optie. De moeder schakelt de hulp in van haar tante en van een buurvrouw.”

“De buurvrouw helpt me soms om mijn kinderen op te vangen, maar dat lukt niet altijd. Verder heb ik geen familie of vrienden in België. Soms moet ik mijn dochter ziek naar school sturen, omdat ik geen andere oplossing heb.”

“Voor het gezin is het heel moeilijk als er een kindje ziek is. Aangezien beide ouders zelfstandig zijn, moeten ze bekijken wie thuis kan blijven, maar ze kunnen zich niet altijd vrijmaken omwille van afspraken en ze hebben geen inkomen op die dagen. De grootouders springen dan bij.”

“De grootouders zijn de grootste ondersteuning van het gezin. Wanneer beide ouders de ochtendshift hebben, moeten zij soms beide al om 5 uur 's ochtends vertrekken. De grootouders komen dan naar hun thuis, zodat de kinderen in bed kunnen blijven liggen. Ze zorgen er dan voor dat de kinderen aangekleed zijn, gegeten hebben en brengen hen naar school en de crèche.”

“Als ik 's avonds werk en mijn ouders passen op hem, dan leggen ze hem in zijn bedje thuis te slapen zodat hij in de ochtend bij mij wakker wordt.”

“Ze had geen plaats in de kinderopvang. Daarom moest ze beroep doen op landgenoten uit haar informeel netwerk als oppas voor de kinderen, wanneer zij een opleiding volgde of ging werken.”

Financiële moeilijkheden

Doorheen de interviews met gezinnen merken we dat gezinnen de financiële ondersteuning vanuit de overheid appreciëren. Het gaat bijvoorbeeld om de verhoogde kinderbijslag voor kinderen met een zorgbehoefte die helpt om bepaalde kosten te dekken; verlaagde tarieven voor het vrije tijdsaanbod voor kinderen en jongeren; de uitpas en iedereen verdient vakantie; de verhoogde tegemoetkoming in de gezondheidszorg; de fiscale aftrekbaarheid van de kinderopvang; de automatische aanpassing van het groeipakket aan de financiële situatie na scheiding; de studietoelage; de sociale tarieven voor openbaar vervoer en voor water en elektriciteit...

Voor andere gezinnen is deze financiële ondersteuning vanuit de overheid onvoldoende. Sommige gezinnen maken ingrijpende veranderingen door, waardoor ze genoodzaakt zijn om in te trekken in de woning van een familielid.

“De moeder is gescheiden wanneer de dochter 4 maanden was. Ze heeft toen beslist om terug naar het ouderlijke huis te verhuizen, omdat ze de kosten voor een woonst en de zorg van het kind niet alleen kon dragen.”

“Tijdens het huwelijk was ze financieel volledig afhankelijk van haar echtgenoot. Na de scheiding trok ze in bij haar tante en ging vervolgens op zoek naar werk om te kunnen sparen voor een eigen stekje voor zichzelf en haar zoontje.”

“De grootouders waren een grote bron van ondersteuning, zowel op financieel vlak, de woning en de opvoeding. Door bij zijn ouders te verblijven en de opvoedingstaken met hen te delen, kreeg de vader meer tijd en ruimte, wat hem uiteindelijk in staat stelde een betere baan te vinden.”

Gezinnen vertellen dat ze na een scheiding financieel geholpen werden door familieleden, maar één ouder zegt ook *“dat dit niet zoveel hielp, want de rekeningen bleven maar komen”*.

“Mijn vader helpt mij soms om dingen te kopen of te betalen. Hij koopt mij bijvoorbeeld meubels, betaalt de opvang van mijn kind... Want als alleenstaande, ik heb wel geld maar dat geld is ook snel weg. Omdat ik alles alleen moet betalen.”

“Het aanbod via het sociaal verhuurkantoor was slecht. Ik ben dan via de private huurmarkt op zoek gegaan naar een woning. Mijn vader heeft me geholpen om de huurwaarborg te betalen.”

“De moeder ontving een schenking van haar ouders, die haar in staat stelde om met een sociaal krediet een sociale woning aan te kopen.”

“De financiële ondersteuning van haar vader heeft ervoor gezorgd dat de moeder na scheiding de gezinswoning kon behouden.”

“Mijn moeder hielp me met het betalen van facturen, de huur en de elektriciteit. Alles wat ik zelf niet kon betalen.”

Er zijn gezinnen die andere manieren vinden om zichzelf te beredderen.

“Ik heb die stap naar het OCMW en de voedselbank uiteindelijk niet gezet doordat ik zelf groenten gekweekt heb in de moestuin. Door veel zelf te kweken kan je heel veel sparen, door in te vriezen en mee te eten met de seizoenen. Dat is voor mij een grote hulp geweest, anders ging het wellicht niet lukken en ging ik waarschijnlijk de stap naar OCMW of de voedselbank wel moeten zetten.”

“Je wordt een held in dingen gratis of goedkoop te doen, maar dit heeft een impact op je sociaal leven.”

Informele steun

In veel van de bevroegde gezinnen speelt het informele netwerk een belangrijke rol in de ondersteuning van het gezin. Naast de eerder beschreven hulp bij de opvang van de kinderen, financiële steun en bij het vinden van een woonoplossing, zien we in de interviews nog verschillende andere manieren waarop gezinnen **ondersteuning van het informele netwerk** krijgen. Het gaat bijvoorbeeld om het informeren over mogelijke rechten, administratieve hulp, oppassen op de kinderen zodat de ouder naar de winkel of naar een afspraak kan gaan, de kinderen naar een hobby of naar school brengen, in contact komen met het lokale netwerk via de moskee, emotionele steun, samen boodschappen doen, leren autorijden, het regelen van een advocaat. We zien ook gezinnen die steun vinden in Facebookgroepen van ouders in een gelijkaardige situatie.

Toch zijn er ook ouders met een beperkt informeel netwerk, bijvoorbeeld omwille van de geografische afstand, en zijn er gezinnen die redenen aangeven om geen beroep te doen op het informele netwerk. Het gaat dan om schaamte, zich niet begrepen voelen.

“Ik voelde me toen een beetje gefaald. Het gevoel van: ik ben nu 30 jaar met 2 kinderen en gescheiden en ik moet nu beroep doen op mijn mama.”

“De papa was de enige ouder in zijn vriendengroep en vond het lastig om zijn ervaringen te delen, aangezien zijn vrienden zich niet konden identificeren met zijn situatie.”

“Het is veel makkelijker om hulp te vragen aan iemand die dat doet als werk.”

“De taal vormde een grote drempel voor het gezin om in contact te gaan met anderen. Door onzekerheid over de taal werden in de eerste jaren na aankomst in België contacten vermeden.”

“Door het agressief gedrag van de oudste zoon wil de meter niet meer op de kinderen komen passen.”

Formele steun

In de gesprekken met gezinnen komen vaak **drempels** naar voren om beroep te doen op een professioneel aanbod. Het gaat onder andere om gezinnen die de weg niet vinden in de informatie of de administratie om zich aan te melden, of die het moeilijk vinden om gepaste hulp te vinden.

Drempels hebben onder andere te maken met de bereikbaarheid, de beschikbaarheid (bijv. wachtlijsten of administratieve formaliteiten), de betaalbaarheid en de begrijpbaarheid (bijv. taal) van het aanbod.

“De diagnose hebben we door een privépraktijk laten doen omdat er een lange wachtlijst was bij het Centrum voor Ontwikkelingsstoornissen (COS).”

“Het CLB vertelde: als je verder wil gaan, houdt er rekening mee dat er wachtlijsten voor een kinderpsychiater kunnen zijn tot 4 jaar. Dan heb je al direct niet veel zin meer om daaraan te beginnen, want hoeveel zin gaat dat hebben? Wat kan er in die tijd allemaal niet gebeuren?”

“Er is geen Huis van het Kind in onze stad. Je moet daarvoor naar de nabijgelegen steden.”

“Toen ze beroep deed op een dagcentrum moest ze haar zoon 2 tot 3 keer in de week brengen en halen. Dat was niet altijd gemakkelijk door haar werk. Het waren telkens grote afstanden. Ze leaset een auto, wat financieel ook doorweegt.”

“De moeder voelde aanvankelijk aarzeling om hulp te zoeken, vooral vanwege de vermeende hoge kosten voor psychologische ondersteuning. Pas toen haar huisarts haar doorverwees en ze ontdekte dat er een verlaagd tarief beschikbaar was, durfde ze die stap te zetten.”

“De moeder heeft geen geld om een psycholoog of een therapeut te consulteren, hoewel ze professionele begeleiding of ondersteuning belangrijk vindt voor het ontwikkelen van de sociale vaardigheden van haar dochter.”

“De kindercoach en kinderpsycholoog die mama zelf vond, werden niet terugbetaald, wat het financieel zwaar maakte om dragen.”

“Als alleenstaande mama met een fulltime job is het niet evident om daarnaast ook nog tijd en energie te steken in het zoeken naar de juiste hulpverlening, afspraken maken en deze ingepland te krijgen.”

“Bij het sociaal verhuurkantoor moest ik garanderen dat ik er enige tijd ging blijven wonen en kreeg ik te horen dat er jarenlange wachtlijsten waren. Dat is zo uitzichtloos voor mij, ik weet ook totaal niet hoe mijn leven er binnen een paar jaar zal uitzien.”

“De taalbarrière was voor haar een groot obstakel. Ze voelde zich te onzeker om zelfstandig ergens binnen te stappen om zichzelf te informeren.”

“Doordat ze de Nederlandse taal niet machtig genoeg was, had ze moeite om met formele instanties te communiceren.”

Andere drempels hebben te maken met het stigma en beeldvorming rond hulpverlening en ondersteuning. Sommige ouders willen het liever zelf oplossen.

“In mijn cultuur mixen we niet tussen sociale organisaties en het gezin. Als ik hulp vraag aan mijn moeder bijvoorbeeld om op de kinderen te passen, weet ik dat ze dit wil. Terwijl mensen van sociale organisaties hier een loon voor krijgen.”

“Er is een stigma rond scheiding in onze cultuur. De mogelijkheid van een psycholoog of een therapeut was mij onbekend. Ik had ook een groot gevoel van schaamte.”

“Ik vond het zeer moeilijk om de stap te zetten naar voedselhulpbedeling. Je voelt je dan bij de categorie ‘arme mensen’.”

“Ik vind niet dat een vreemde in mijn gezin mag komen en mag zeggen hoe het moet.”

“Door het schuldgevoel en de schroom over haar scheiding kaartte de moeder haar problemen niet aan bij gesprekken met de huisarts.”

“Om naar het OCMW te stappen heeft de moeder haar trots opzij moeten zetten. Ze vindt dat het OCMW een pejoratieve bijklank heeft en vond het verschrikkelijk om als ‘profiteur’ bestempeld te worden.”

“Het Huis van het Kind lijkt mij precies iets waar je naartoe gaat als je niet kan zorgen voor je eigen kinderen.”

“De moeder gaf aan dat zij zich heel klein en gefaald voelde dat zij na de scheiding beroep moest doen op een sociale woning om rond te kunnen komen. Zij had ook recht op financiële ondersteuning voor nutsvoorzieningen, maar daar is zij niet op ingegaan. Zij wou het zoveel mogelijk alleen kunnen.”

“Ik wil mij bewijzen aan anderen dat ik het alleen kan.”

Er zijn gezinnen die getuigen van een zeker wantrouwen in de hulpverlening, of van een aanbod dat niet aangepast is aan hun noden.

“Het kind staat centraal, wat ook compleet normaal is, maar het mentale welbevinden van de ouder is ook belangrijk. Ik was bang om bij de officiële instanties te laten zien dat ik verdriet had uit angst dat ze het kind zouden wegnemen. Dus ik heb het nooit laten zien.”

“De afstand naar een vluchthuis (voor vrouwen naar aanleiding van intrafamiliaal geweld) was te groot. Dit zou een te grote impact hebben op het leven van de kinderen.”

“Hoe leg je uit aan een kind van negen jaar dat hij met iemand moet gaan babbelen die hij niet kent omdat we zien dat het niet goed met hem gaat?”

“Ze vreesde dat ze door de IBZ-vreemdelingendienst afgerekend zal worden gebruik te hebben gemaakt van overheids gelden via het OCMW. Daarom is ze niet ingegaan op het aanbod van drie maanden leefgeld en overname van de schoolkosten.”

Naast de drempels die gezinnen ervaren, zijn er ook **negatieve ervaringen** met de hulpverlening. Het gaat over de personeelsswissels in organisaties, ondersteuning die niet voldoende is afgestemd op het gezin, de persoon van de hulpverlener, het te snel stopzetten van hulp of het gebrek aan informatie.

“Er moet meer aandacht zijn voor wat het kind nodig heeft. Het is belangrijk om te begrijpen hoe het beter kan functioneren. Het lijkt alsof er nu wordt gewerkt met vaststaande procedures die geen rekening houden met de behoeften van het kind of het gezin. We hebben beroep moeten doen op een privépraktijk voor een diagnose en behandeling van onze zoon.”

“In de hulpverlening ervaren de ouders weinig ruimte voor een keuze: medicatie werd als de enige oplossing voorgesteld. De focus lag telkens op de klachten in plaats van op een oprechte bezorgdheid over de zoon.”

“Mijn zoon heeft autisme en Gilles de la Tourette. Als ik extra hulp nodig heb, dan moet ik verslagen voorleggen van vijf jaar terug en daarvoor moet ik naar verschillende instanties bellen. Ik moet veel zelf uitzoeken en als alleenstaande moeder heb ik hier geen tijd voor.”

“De verzorgende (gezinszorg) had weinig kennis om te werken met kinderen met autisme.”

“Haar zoon moest medicatie nemen voor ADHD. Dit heeft ze voor 2 weken geprobeerd en ze vertelde dat ze niets meer aan haar zoon had. Haar zoon kwam slechter uit de kinderpsychiatrie dan dat hij toekwam. Ze deden te weinig om de problemen aan te pakken en ze voelde zich niet beluisterd als mama.”

“De moeder had psychoses en er werd hulpverlening opgestart om het contact tussen de moeder en het kind te begeleiden. De papa zag zelf dat het contact tussen moeder en kind niet ok verliep, maar voelde zich hierin niet gehoord. Pas nadat intensieve contextbegeleiding werd opgestart en de hulpverlener de impact op de zoon zag, is er een contactverbod gekomen voor de moeder.”

“Ik heb verschillende hulpverleners moeten zoeken omdat de klik er niet direct was en soms lang moeten wachten voor je bij iemand binnen geraakt. Bij hulpverlening moet je het doen met degene die je voor je hebt en daar mag je minder kieskeurig in zijn als het klikt of niet klikt.”

“Het OCMW heeft me administratief goed ondersteund, maar had me veel meer kunnen helpen door door te vragen. Omdat ze dachten dat ik het wel onder controle had, is de begeleiding gestopt.”

“Bij Kind en gezin vond ze het jammer dat ze telkens iemand anders voor zich had. Dit voelde voor haar minder vertrouwelijk aan.”

“Het OCMW geeft bijna geen informatie. We moeten zelf die informatie zoeken en verspreiden tussen Oekraïners. Bijvoorbeeld: als jij naar jouw eigen appartement verhuist, heb je recht op een installatiepremie. Maar niemand vertelt het. Je moet dat zelf zoeken. Je moet dat zelf weten. Je hebt recht op een huursubsidie. Maar niemand vertelt over een huursubsidie. Je hebt recht op een sociaal tarief. Maar niemand vertelt jou over een sociaal tarief. Onze papieren moeten verlengd worden. Binnenkort is ons wettelijk verblijf vervallen. We moeten dat zelf weten. We moeten naar de gemeente gaan en zelf een afspraak maken om deze papieren te verlengen. Omdat niemand ons een brief stuurt.”

“Eigenlijk wou ik gewoon met mijn ex-partner kunnen praten over het feit dat er andere mogelijkheden zijn en zien wat het best is voor ónze kinderen. In België is het wel gemeengoed dat fifty-fifty het meest voorkomt. Bij de bemiddelaar is dat ook vaak de norm geweest. Er is nooit een gesprek geweest van: dit zijn de

mogelijkheden, hoe zijn uw kinderen... Ik zou het heel fijn vinden als iemand extern aan die kinderen vraagt: 'Wat willen jullie eigenlijk?'

"Ik heb het CAW gecontacteerd, maar die konden mij niet helpen. Ze wilden mij uit huis halen ter bescherming tegen mijn ex-partner, maar ik wilde vooral hulp voor mijn dochter."

"Bij het OCMW voldeed de moeder niet aan de voorwaarden om op hulpverlening beroep te kunnen doen (net boven de inkomensdrempel). Terwijl zij net ondersteuning bij haar financiën wenste om armoede te voorkomen. Ze is haar vertrouwen in deze dienst kwijt en zou er niet opnieuw aankloppen."

"Het OCMW, de rechter, de ondersteuners van het VK en het CLB nemen niet voldoende tijd om 'onder de ijsberg' te kijken. Hierdoor kan er niet tegemoet gekomen worden aan de noden van de kinderen."

"Na haar verhuis werd haar dossier van het OCMW overgedragen, waardoor ze haar verhaal meerdere keren moest herhalen bij gesprekken. De moeder gaf aan dat dit zeer uitputtend was."

Een moeder die hulp zocht om de scheiding vlot te laten verlopen, vertelt hoe ze daarna enkele weken op een wachtlijst werd geplaatst:

"Het is eigenlijk al moeilijk om toe te geven dat het niet gaat en hulp te zoeken, dan wil je eigenlijk gewoon meteen geholpen worden en niet meer wachten."

Een papa getuigt over de zorg voor een inwonende (groot)moeder.

"Elke organisatie kan maar maximum 3 dagen a rato van 4 uur per dag zorg verstrekken voor een hulpbehoevende die thuis woont. Als je meer hulp nodig hebt, moet je dus beroep doen op verschillende organisaties en je bent zelf verantwoordelijk om de planning op mekaar af te stemmen (nachtverpleging, verpleging, professionals, vrijwilligers). Die organisaties praten niet met mekaar, dus je moet dat als gezin zelf allemaal regelen."

Er zijn echter ook veel gezinnen die de formele steun **waarderen**. Professionals die het gezin psychologisch ondersteunen, adviseren, de weg wijzen, administratie uit handen nemen of die alert reageren, kunnen het verschil maken voor gezinnen.

"Het gezin heeft veel steun aan de onthaalmoeder die erg flexibel is en hen in het begin ook met raad en daad bijstond."

“De vroedvrouw ondersteunde en stelde hen gerust. Zeker bij een eerste kind is dat erg helpend.”

“Doordat ze beroep heeft kunnen doen op het CGG in een periode van depressie en zelfmoordgedachten noemt ze zichzelf nu een betere werknemer en mama.”

“De psychologische ondersteuning voor de kinderen om het verdriet van de scheiding te verwerken, was betekenisvol.”

“Het OCMW heeft me geholpen in het vinden van een crèche en heeft gezorgd voor een korting op gas en elektriciteit.”

“Het CLB heeft de ernst van de situatie erkend en een dringende afspraak gemaakt.”

“De medewerker van Kind en Gezin heeft de respondent geïnformeerd over hun sociale dienst en specifieke ondersteuning voor het mentale welzijn. Deze hulp heeft het zelfvertrouwen en het welzijn van de moeder verhoogd.”

“Ze is heel tevreden over de kinderarts. Hierbij kon ze met al haar vragen terecht. Deze hielp steeds, ook al was ze al de zoveelste met dezelfde vraag.”

“Het gezin doet beroep op een gespecialiseerd centrum dat werkt met coaches. Moeder en dochter hebben een andere coach. De ondersteuning van een neutraal persoon werkt goed voor dit gezin.”

“Ik kon in het ziekenhuis de geboorte van de baby aangeven en een maatschappelijk assistente bracht dit voor de gemeente in orde. Dit was heel praktisch, aangezien ik geen partner heb die dit kon doen.”

“De ondersteuning van DOMO helpt me, bijvoorbeeld door mee te helpen boodschappen uit te laden, met mijn dochter bezig te zijn. Dat geeft een verlichting en ik heb het gevoel er niet alleen voor te staan.”

“De school ondersteunde het gezin door schoolfacturen te betalen via de sociale kas, kledij ter beschikking te stellen en praktische ondersteuning.”

“Ze is haar advocaat heel dankbaar. Die werkte pro-deo, maar ze heeft nooit gemerkt dat die pro-deo werkte.”

“Het OCMW zei letterlijk dat ze er alles aan gingen doen om haar en haar kinderen weg te krijgen bij die man, maar dat ze moest beloven er nooit meer naar terug te keren. Ze zorgden voor een job en voor een (tijdelijke) woning. Ze hebben haar uit de situatie gehaald waar ze lang in vast zat.”

“In het OCMW was er één contactpersoon voor het gezin die hen ondersteunt met alle vragen en hen begeleidt waar nodig. Dankzij het OCMW kan de dochter terecht in een kinderopvang volgens inkomenstarief, heeft het gezin een renteloze lening en een Uitpas gekregen, gaan ze naar de voedselbank en zijn ze in contact gekomen met een project om de Nederlandse taal samen met vrijwilligers te oefenen.”

“Ik heb veel steun gehad aan het OCMW inzake budgetbeheer.”

“Via de boekhouder kregen ze tips over de gelijkwaardige fiscale verdeling van het ten laste nemen van de dochter, iets waar ze zonder dit advies niet zouden aan gedacht hebben.”

“De relatietherapeut werkt aan de communicatie naar elkaar toe. Ze ervaren dat een samengesteld gezin veel tijd en energie vraagt. Het is zwaar om te dragen naast de dagelijkse drukte en stress van het werk. Door deze ondersteuning maken ze tijd voor de partnerrelatie, om deze te onderhouden en te voeden.”

“De gezinstherapie in functie van de problemen met hun zoon (vermoeden van ADHD en autisme) betreft de beide samengestelde gezinnen één keer per maand en dit geeft veel ondersteuning. De gezinssituatie wordt in zijn geheel bekeken.”

“Door haar verleden met de ex-partners heeft de moeder het moeilijk met het vertrouwen van mensen. Doordat een therapeute zwijgplicht heeft, voelt ze zich er veilig om bepaalde zaken te vertellen. Net iets meer als bij haar vrienden, omdat ze niet zou willen dat hetgeen wat ze vertelt ooit tegen haar zou worden gebruikt of wordt doorverteld aan anderen.”

“De duidelijke informatie en communicatie van de bemiddelaar over wetgeving, alimentatie e.d. heeft het gezin in het begin van de scheiding goed geholpen.”

“De moeder is erg tevreden over de goede zorgen van familiehelp. Ze kon geen administratieve ondersteuning betalen, enkel huishoudelijke hulp, maar zij hebben dit toch op zich genomen. Ze hebben méér gedaan dan ze moesten.”

“Door het Huis van het Kind heeft ze ook de diensten leren kennen zoals de pamperbank en de ruilwinkel. Allemaal zaken die ze kan gebruiken in haar moeilijke financiële situatie.”

“Mama heeft af en toe tijd voor zichzelf door het uurtje dat overgenomen wordt door een student via De Katrol. Ook voor mama zelf wordt het leven een beetje haalbaarder. De student kijkt telkens met haar naar wat er nog geregeld moet worden. Ze zoekt ook uit op wat ze allemaal recht heeft als alleenstaande mama. Zo heeft ze al een UITpas gekregen.”

6 Welke oplossingen en ideeën hebben gezinnen voor de toekomst?

Het interview sluit af met de vraag “Wat zou een betere ondersteuning voor het gezin kunnen zijn? Wat zou er volgens het gezin mogelijk moeten zijn in de toekomst?” Gezinnen doen voorstellen wat betreft de combinatie arbeid en gezin op het vlak van verloven, gezinsvriendelijke werkgevers, voorschoolse en buitenschoolse opvang en ondersteuning van het gezin. Een tweede categorie van voorstellen bevindt zich in het domein van formele en informele hulpverlening. Een derde nood situeert zich in het beter geïnformeerd worden. Als vierde doen gezinnen voorstellen rond financiële tegemoetkomingen en materiële ondersteuning. Tot slot zijn er enkele voorstellen specifiek voor nieuwkomers.

Verloven

Gezinnen doen voorstellen voor een langer, beter betaald en flexibeler ouderschapsverlof en zorgkrediet.

“Ouderschapsverlof is goed, maar het opnemen ervan zou meer flexibel moeten zijn. Het financieel aspect was ook een drempel. De uitkering was niet veel. Het was soms moeilijk om rond te komen.”

“Ouderschapsverlof is een goede maatregel, maar financieel moeilijk haalbaar. De uitkering tijdens het ouderschapsverlof zou iets meer moeten zijn om niet in financiële problemen te geraken.”

“Het huidige bedrag dat wordt uitgekeerd door de RVA bij het nemen van voltijds ouderschapsverlof is niet toereikend om comfortabel rond te komen. Een verhoging van de uitkering voor zowel ouderschapsverlof als zorgkrediet zou ouders in staat stellen om meer tijd met hun kinderen door te brengen in het eerste levensjaar, in plaats van de zorg uit handen te geven.”

“Ouderschapsverlof linken aan de geboorte van een kindje i.p.v. aan de anciënniteit op het werk. Ook de uitkering mag verhoogd worden.”

“Dat vooral de mama's de eerste drie jaar de zorg van hun kind volledig betaald zouden moeten kunnen opnemen. Dit is al van toepassing in bepaalde landen, je zou op die manier een rust kunnen ervaren zonder financiële stress te krijgen.”

“Na een scheiding of in andere crisissituaties zou je bijvoorbeeld 1 blokje van 5 maanden ouderschapsverlof moeten kunnen opnemen waarbij je 100% van het loon krijgt en waardoor er geen inkomensverlies is voor die eenmalige 5 maanden.”

ça aurait été bien que l'état puisse nous donner un peu plus de congés et de subsides pour qu'on puisse rester un peu plus à la maison s'occuper de nos enfants et pouvoir en même temps avoir notre vie professionnel à coté. Ca nous donnerait l'occasion d'avoir plus de temps aussi bien à l'écoute qu'à l'éducation pour nos enfants.”

Verschillende ouders vinden het niet evident om werk en gezin te combineren wanneer de kinderen ziek zijn. Sommigen zijn wel op de hoogte van de opvang van zieke kinderen door de mutualiteit, maar willen hier geen beroep op doen omdat ze geen ‘vreemde’ bij de kinderen willen wanneer die ziek zijn.

“Het zou mogelijk moeten zijn om betaald verlof op te nemen wanneer de kinderen ziek zijn.”

“10 dagen sociaal verlof zijn te weinig. Deze dagen zijn onbetaald en dat kan ik mij niet permitteren.”

“De vader neemt telkens een sociale verlofdag op bij ziekte van het kind. Zo’n verlofdagen zijn snel opgebruikt wanneer het kind een week ziek is. Een ziek kind heeft altijd nood aan de zorg van zijn ouder. De vader vindt dat hij steeds vrij moet kunnen nemen van het werk wanneer hij een ziektebriefje van zijn kind heeft.”

“Het zorgverlof is te kort als je een (langdurig) ziek kind hebt. Bovendien zijn deze dagen niet betaald waardoor je, als je in een financieel moeilijke situatie zit omwille van een scheiding, hier liever geen gebruik van maakt.”

Er wordt ook gepleit voor een beter betaald geboorteverlof, een langer borstvoedingsverlof en een langer mantelzorgverlof.

“De papa deed geen beroep op zijn vaderschapsrust, omdat de compensatie te laag was. Hij ging overdag werken en kwam tijdens de bezoeken naar het ziekenhuis. Moeder miste wel de nodige ondersteuning van haar partner na de bevalling.”

“Voer een borstvoedingsverlof in totdat de moeder klaar is met borstvoeding geven.”

“Je bent mantelzorger voor een aantal jaren en niet voor een jaar.”

“Voorzie meer flexibele mogelijkheden rond afwezigheid voor ouders die ook mantelzorger zijn.”

Een aantal ouders pleiten voor een meer gezinsvriendelijk beleid van werkgevers.

“Als mijn man mogelijkheden zoals flexibele werkuren, thuiswerk of noodverlof zou hebben, zou dit ons in staat stellen om beter voor onze dochter met een zorgbehoefte te zorgen en de stress te verminderen. We hadden gehoopt op meer empathie en begrip van zijn werkgever.”

“Flexibele werktijden in het onderwijs zouden handig zijn, bijvoorbeeld om ouders in staat te stellen hun kinderen zelf naar school te brengen.”

“De moeder combineert jobs op twee verschillende basisscholen en in het hoger onderwijs. Het was niet gemakkelijk om ouderschapsverlof en zorgkrediet administratief geregeld te krijgen. Aangezien het opnemen van deze verlofstelsels een recht is en geen gunst, rust de verplichting op de werkgever om hierin te ondersteunen.”

Kinderopvang voor baby's en peuters

Ouders willen meer beschikbare, bereikbare en betaalbare plaatsen in de kinderopvang én langere openingstijden. Ze vragen meer ondersteuning bij de zoektocht naar kinderopvang.

“Een uitbreiding van kinderopvangfaciliteiten die met inkomensafhankelijke tarieven werken, aangezien het huidige aanbod beperkt is.”

“Kinderopvang is toch echt wel duur. En je zit heel snel in de schijf die het meest moet betalen. Daarin mag de overheid iets ondernemen, vind ik.”

“Een betere ondersteuning in het zoeken naar een crèche; informatie over de dagprijs en het verschil tussen inkomensgerelateerde en niet-inkomensgerelateerde plaatsen.”

“De kinderopvang zou langere openingstijden moeten hebben. Subsidies moeten dit mogelijk maken.”

“Een kinderopvang die eventueel verder weg is, maar wel met ruimere uren. Zodat ze naar de kinderopvang kunnen om 6u 's ochtends, of pas opgehaald kunnen worden om 20u. Dit geeft meer ruimte om een job te zoeken die je echt

wilt uitoefenen, in plaats van een job die je moet kiezen op basis van de uren van de kinderopvang.”

Sommigen pleiten voor innovatieve oplossingen in de zorg.

“Het zou veel logischer zijn om crèches en zorgcentra te combineren.”

Buitenschoolse opvang en vrije tijd

Ouders vinden dat de kostprijs voor buitenschoolse activiteiten en naschoolse opvang omlaag moet.

“De buitenschoolse activiteiten (die door de school zelf worden aangeboden) zijn handig en leuk, maar daar hangt ook een prijskaartje aan. Met twee schoolgaande kinderen loopt dit al snel hoog op.”

“Naschoolse opvang betalen voor één kind was financieel nog net haalbaar, maar drie kinderen opvangen was te duur en het gezin is hiermee gestopt.”

“Naschoolse opvang is ook niet meer goedkoop. Het gezin kiest niet meer voor opvang op school omdat het gewoon te duur is. Naschoolse opvang zou betaalbaarder en toegankelijker moeten zijn voor iedereen.”

Ouders willen graag een beter aanbod van buitenschoolse activiteiten, een aanbod dat aangepast is voor kinderen met een diagnose, huiswerkbegeleiding op school of een aanbod dat bereikbaar is.

“Graag meer buitenschoolse activiteiten die mogelijk zijn voor gezinnen die veel werken en dus weinig doordeweeks kunnen doen aan activiteiten.”

“We ervaren een tekort aan geschikte speelpleinen en faciliteiten, vooral voor kinderen met speciale zorgbehoeften zoals ASS.”

“Voor dit gezin zouden gratis bijlessen na school een goede ondersteuning zijn, aangezien de ouders vermoeid thuiskomen na het werk en geen huiswerkbegeleiding meer kunnen doen.”

“Er is geen naschoolse opvang op woensdagnamiddag op school, waardoor de ouders er zelf voor moeten zorgen dat de kinderen in een andere deelgemeente moeten geraken om gebruik te maken van de opvang.”

Voor het overbruggen van de vakanties doen gezinnen een voorstel voor opvang met meer uitgebreide uren of voor het inkorten van de zomervakantie.

“Een aanbod van vakantieopvang dat afgestemd is op werkende gezinnen. De kampen zijn duur, en je kan er terecht van 9u tot 16u, terwijl een werkdag vaak vroeger begint en later eindigt.”

“Net zoals in sommige andere landen de lange zomervakantie inperken naar zes weken in plaats van acht. Zodat we die toch iets makkelijker kunnen overbruggen.”

Ondersteuning thuis

Gezinnen doen ook voorstellen voor ondersteuning in de zorg, het huishouden en opvang, afgestemd op de noden van het gezin.

“Iets als een babysit, maar in dit geval dan iemand die mee huiswerk begeleidt of eten maakt, of de kinderen in bad zet... terwijl je zelf ook met iets anders bezig bent. Betalen daarvoor vind ik op zich niet erg... als ik maar een paar extra handen zou hebben.”

“Wij kunnen niet overal uitstappen doen met het gezin, omdat de prikkels voor onze zoon met ASS te groot zijn. Als we opvang hadden voor onze zoon, zouden we met de andere kinderen uitstappen kunnen doen.”

“Een aanbod voor alleenstaande ouders wanneer je kind ziek is, of als je er zelf doorzit in het weekend, voor hulp in het huishouden en om je kind te brengen of op te halen. Zo iets als kraamhulp, maar dan langdurig.”

Hulpverlening

Gezinnen pleiten voor minder wachtlijsten en voor een voorrang voor gezinnen die net een diagnose kregen.

“Zorg ervoor dat gezinnen die pas een diagnose kregen voorrang krijgen op thuisbegeleiding, zodat ze kunnen leren omgaan met de extra zorgen die hun kind nodig heeft.”

“De wachtlijst bij psychologen zou moeten weggewerkt worden.”

“Een snellere toegankelijkheid van thuisbegeleiding voor kinderen met een diagnose.”

Gezinnen pleiten voor een meer gecentraliseerd aanbod.

“Alles is een beetje versnipperd. Voor mezelf moet ik naar daar gaan, voor mijn kinderen ergens anders. Er zijn heel veel initiatieven en soms is het een spinnenweb. Eén aanmeldingspunt voor kinderen en volwassenen zou makkelijker zijn.”

“Voor elk kind moeten we naar zoveel verschillende instanties rijden. Het zou beter zijn mocht er iets bestaan waar alle kinderen samen opgevolgd worden. Een gezinsdossier met alle informatie. Een gezinsplanner die het organisatorisch gedeelte op zich neemt. Het is vermoeiend om altijd maar aan wisselende hulpverleners telkens hetzelfde (levens)verhaal te moeten vertellen.”

“Er is nood aan een centrale databank waar hulpverleners en diensten onmiddellijk het reeds gevolgde traject kunnen raadplegen van de aanvrager.”

Gezinnen getuigen over de nood aan meer cultuursensitieve ondersteuning.

“Onze culturele achtergrond heeft soms ons vertrouwen in zorgverleners beïnvloed, vooral met betrekking tot de zorg voor onze dochter met speciale behoeften. We hadden ook weinig informatie over de beschikbare ondersteuning.”

Een ouder pleit voor meer betaalbare relatietherapie.

“Relatietherapie en -coaching is duur. Dit goedkoper maken is een investering zodat minder koppels zouden scheiden.”

Een aantal gezinnen doen voorstellen voor hulp bij scheiding in het kader van het psychisch welbevinden van ouders en kinderen.

“Na de scheiding had ik iemand nodig die alles mee kon regelen, met ons kindje en met ons huis. Iemand die je geruststelt dat alles goed zal komen, die je motivatie geeft. Een betaalbare of gratis psychosociale hulp is noodzakelijk in zo’n situatie.”

“Op het moment dat je beslist dat je uit elkaar gaat, zou er iemand moeten zijn waar je naartoe kan gaan vanuit de persoon in de zwakste positie en kan zeggen: ik wil weg bij mijn man, help mij, wat moet ik doen om zo goed mogelijk uit elkaar te gaan, kun je mij een plek helpen zoeken om te wonen, kan je ervoor zorgen dat hij de kinderen niet 20km verder meeneemt.”

“Een therapie sessie ‘hoe verdergaan als ouder na een scheiding.’”

“Een goedkopere psychologische zorg voor mensen die een scheiding meemaken.”

“Een betere begeleiding op school van kinderen die een scheiding meemaken.”

“Kleine kinderen verwerken dingen anders dan oudere kinderen en we weten als ouder niet hoe we dit moeten ondersteunen. Laagdrempelige ondersteuning op school, zoals een zorgjuf of CLB-medewerker die in gesprek gaat met het jonge kind en tips geeft aan de ouders.”

“Meer ondersteuning voor kinderen na scheiding.”

“Gesprekscirkels met samengestelde gezinnen, zodat je eerlijk en open over de problemen kan praten.”

Er zijn ook voorstellen in het kader van een uithuisplaatsing van de kinderen.

“Het moment dat de kinderen worden weggehaald is er geen enkele ondersteuning. Ook nadien wordt er geen begeleiding voorzien.”

“Broers en zussen zouden in dezelfde leefgroep terecht moeten kunnen of in leefgroepen dichtbij elkaar.”

Informele steun

Op het vlak van informele steun doen gezinnen voorstellen voor ontmoeting en ondersteuning voor ouders en kinderen. Gezinnen zien het als een manier om ervaringen en tips te delen tussen ouders die hetzelfde meemaken, Nederlands te leren, verschillende culturen te leren kennen, informatie over opvoeding te krijgen en elkaar te helpen.

“Er is een tekort aan aanbod zoals peuterspeelruimtes. Dit heeft een grote waarde: je kan andere ouders en grootouders ontmoeten en de gesprekken doorbreken de stress rond het ouderschap. Het is ook een gelegenheid voor anderstalige kinderen en ouders om het Nederlands spelenderwijs te leren.”

“Op school kan er meer ingezet worden op oudercafés. Je kan er informatie krijgen over opvoeding en schoolgebeurtenissen. Ouders zouden er ook samen initiatieven kunnen opzetten.”

“Steden en gemeenten moeten evenementen opzetten waarbij gezinnen uit verschillende culturen elkaar kunnen ontmoeten, zoals een kerstfeest en feesten voor het vieren van diverse tradities.”

“Er kan ingezet worden op praatgroepen in de buurt. Ook scholen hebben hier een rol in: ongedwongen momenten om samen te zijn en opvoedingsthema’s zoals schermgebruik te bespreken. Zo kunnen ouders ervaringen en tips delen.”

“Een gezin dat een ander gezin kan helpen zonder een wachtlijst of zonder dat dat direct ergens geformaliseerd moet worden.”

“Andere alleenstaande ouders in de buurt leren kennen, bijvoorbeeld door één keer in de maand een ontmoetingspunt en tussendoor kun je elkaar berichten sturen om bijvoorbeeld samen een wandeling te maken.”

“Maak een app, bijvoorbeeld vanuit het Huis van het Kind of de buurtwerking, waar mensen vrijwillig een dienst kunnen aanbieden zoals opvang voor een ziek kind, eventueel in ruil voor een andere dienst.”

Informatie

Er komen heel wat suggesties over het beter informeren van gezinnen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld over het informeren over de stappen bij scheiding of over de rechten van alleenstaande ouders.

“Een aanspreekpunt voor praktische zaken. Hoe kan je scheiden? Hoeveel kost dat?”

“Een gezin zou tijdens de scheiding beroep moeten kunnen doen op één referentiepersoon die hen van begin tot einde begeleidt bij de stappen die gezet moeten worden tijdens de scheiding.”

“Er is geen lijst van ‘je gaat scheiden en dit zijn de stappen die je moet volgen’. Ik ben geen ‘lezer’ en vind het moeilijk om informatie te vinden. Het is een lastige zoektocht. Met iemand erover praten en raad krijgen, zou voor mij beter werken.”

“Het had een wereld van verschil kunnen maken voor de moeder als ze bij een instantie terecht kon die haar in haar eigen taal kon begeleiden en informeren over haar rechten en plichten als alleenstaande moeder.”

“De weg vinden, weten waar je terecht kan als alleenstaande ouder voor informatie.”

“Iemand die het financiële overloopt met alleenstaande ouders.”

“Na de scheiding had de moeder geen draagkracht meer om alles uit te zoeken. Het zou gemakkelijker zijn moest iemand haar uitnodigen voor een gesprek en alle informatie kunnen geven.”

“Het zou wel handig zijn, moest er één of andere instantie bestaan die een overzicht biedt van het pakket waar je gebruik van kunt maken als alleenstaande ouder. Zodat je geen steun misloopt.”

Ook samengestelde gezinnen ervaren een nood aan meer informatie.

“Er zou veel meer outreachend moeten gewerkt worden: sensibiliseringscampagnes, informatiebrochures, etc. over waar men hulp kan vinden bij het samenstellen van een nieuw gezin.”

“Maak een stappenplan voor samengestelde gezinnen.”

Verlofstelsels, de inschrijvingen in crèches en scholen en tegemoetkomingen worden door gezinnen ook aangehaald als thema's waar ze meer informatie over zouden willen krijgen.

“Ik heb heel vaak zelf moeten zoeken naar meer informatie [over verlofstelsels]. Er zijn heel veel regeltjes die soms heel verwarrend zijn.”

“Het gezin wil meer uitleg over de mogelijkheden en modaliteiten die er zijn in de verschillende verlofstelsels. De werkgever kan hier meer over vertellen en informatie geven.”

“Meer informatie over hoe je je kind kunt inschrijven in een crèche of in een school. Er werd mij gezegd dat dit via een website moest.”

“Ik ben toevallig te weten gekomen dat we recht hadden op verhoogd kindergeld omdat mijn zoontje een ontwikkelingsstoornis heeft. Hier zou meer informatie over moeten zijn.”

Financiële tegemoetkomingen en materiële ondersteuning

Een aantal ouders pleit voor een meer eenvoudige en snelle procedure voor het toekennen van een tegemoetkoming, en voor het soepeler omgaan met inkomensgrenzen.

“Sneller een sociale tegemoetkoming toekennen voor bijv. gas en elektriciteit voor eenoudergezinnen die werken. Nu zijn de grensbedragen te laag, waardoor je als werkende niet in aanmerking komt.”

“Zorg ervoor dat de financiële tegemoetkomingen voor de beperking van een kind snel worden toegekend. Dit kan al een groot deel van de stress in gezinnen verhelpen.”

“De sociale toeslag voor de kinderbijslag valt ineens weg vanaf een bepaald inkomen (vanaf dat jaar 40 euro bruto teveel verdiend). Verlaag deze toeslag stapsgewijs.”

“Meer automatisering, over de dingen waar je recht op hebt zodat je dit niet allemaal zelf moet uitzoeken.”

“Dat ze nu eens gewoon zorgen dat wij één formulier hebben vanuit de overheid, dat je dat formulier kunt doorsturen waarmee je alles automatisch in orde krijgt. Nu zijn er aparte aanvragen voor de federale en Vlaamse overheid en voor lokale besturen.”

Heel wat ouders (al dan niet na een scheiding) ervaren problemen op de woningmarkt. Ze doen voorstellen voor crisiswoningen, het aanpakken van de wachtlijsten voor een sociale woning en tegemoetkomingen in de woningkosten.

“Voorzie crisiswoningen voor ouders die, bijvoorbeeld na een scheiding, plots zonder huisvesting vallen en zo tijdelijk onderdak kunnen krijgen.”

“Ik denk dat er iets niet klopt als het gaat over de vastgoedprijzen. Daar zit echt een fout op dit moment. Als je ziet hoe duur het is geworden. Ook op de huurmarkt, iemand alleen krijgt daar weinig kansen. Daar moet er zeker iets gebeuren, zodat mensen niet in armoede terechtkomen.”

“Discriminatie van alleenstaande ouders op de private huizenmarkt wegwerken. Financiële ondersteuning bieden zodat ze niet halsoverkop op zoek moeten naar nieuwe woonst.”

“Financiële tegemoetkoming om huur te kunnen betalen (als je niet in aanmerking komt voor andere subsidies).”

“Pak de wachtlijsten voor sociale woningen aan.”

Er komen ook suggesties om de beperkende regels voor het kangoeroewonen aan te passen.

“Schrap regels zoals maximaal 1/3 van de oppervlakte van een woning toebedelen aan een zorgbehoevende in een kangoeroewoning. In de gemiddelde rijwoning is de grootste oppervlakte op de benedenverdieping. Een zorgbehoevende kan vaak geen trappen nemen en wordt dus best op de benedenverdieping ondergebracht, de grootste oppervlakte dus. Daarnaast kijkt de gemeentelijke dienst ruimtelijke ordening naar zaken die er niet toe doen. Het idee was om de garage mee te nemen als woongedeelte om de moeder te installeren. Maar die garage mocht van ruimtelijke ordening niks anders zijn dan een garage, anders zou het gezin gebruik gaan maken van parkeerplaatsen in de straat. Wanneer het gezin aanhaalde dat ze een oprit hadden om de wagen te parkeren werd gezegd ‘je mag alleen een oprit hebben als je een garage hebt, heb je geen garage, dan moet je ontharden’. Deze richtlijnen houden onvoldoende rekening met mensen die hun ouders in huis willen nemen.”

Een aantal gezinnen klagen de financiële nadelen van het gaan samenwonen aan.

“Het groeipakket werd automatisch verlaagd van zodra ik ging samenwonen met mijn nieuwe partner. Als dat allemaal automatisch kan, waarom kan de rest dan ook niet automatisch volgen of waarom kunt ge daarvoor niet op de hoogte gebracht worden?”

“Het is voor haar financieel onmogelijk om te gaan samenwonen met haar nieuwe partner omdat het bedrag van verschillende uitkeringen/tegemoetkomingen sterk zou dalen. Andere tegemoetkomingen zou ze verliezen. De overheid gaat er (foutief) van uit dat de nieuwe partner mee zal inspringen voor de kinderen van de andere partner, maar dit is dus helemaal niet evident. Dit moet volgens de moeder herbekeken worden.”

Een aantal ouders doen voorstellen om de financiële gevolgen van keuzes op het vlak van werk of opleiding te beperken.

“Een betere bescherming voor de ouder die minder gaat werken, of stopt met werken om voor de kinderen te zorgen. In dit gezin is de moeder minder gaan werken vanuit een afweging hoeveel ze verdient en hoeveel de opvang kost. Haar loon zou naar de opvang gaan, dan ziet de moeder haar kind liever opgroeien. De man is zelfstandige en werkt veel. Maar de moeder maakt zich de bedenking ‘Als er iets gebeurt tussen ons, dan heb ik bijna niets.’”

“Als alleenstaande ouder zou je halftijds moeten kunnen werken, maar voltijds worden betaald.”

“Het zou beter zijn als je meer tijd krijgt van het OCMW en je leefloon mag behouden terwijl je een opleiding volgt. Op deze manier kan je een diploma behalen. Het leefloon zou moeten blijven duren tot de opleiding afgerond is.”

“Ik kreeg een art. 60 contract voor 18 maanden. Als alleenstaande moeder geeft dit veel onzekerheid omtrent financiële stabiliteit. Het zou beter zijn als dit vaste contracten zouden kunnen worden.”

Tot slot zijn er nog voorstellen voor tegemoetkomingen in de onderwijskosten, voor een betaalbaar openbaar vervoer en voor kledingpunten.

“Als alleenstaande ouder zou je financiële ondersteuning moeten krijgen bij onverwachte schoolkosten, zoals kosten voor schooluitstappen.”

“Een verzamelpunt waar mensen kleding kunnen brengen en gratis meenemen”

“Door de hoge kosten van het openbaar vervoer blijven we nog vaak thuis.”

Nieuwkomers

Specifiek voor nieuwkomers komen er voorstellen over de toegankelijkheid van taallessen en van tolken, en voor een snellere procedure.

“Het gezin verblijft nog maar een jaar in België en vroeg een verblijfsvergunning aan. De Nederlandse lessen die de papa twee keer per week moet volgen na zijn werkuren, vinden plaats in een andere stad. Als deze online zouden kunnen plaatsvinden, kan de papa meer tijd doorbrengen met zijn gezin.”

“Er is een beperkte beschikbaarheid van Nederlandse taallessen voor nieuwkomers en er zijn zelfs wachtlijsten. Verbeter de toegang tot deze cursussen.”

“Maak gebruik van tolken in een sociaal huis/ OCMW. Nu kreeg het gezin wel hulp, maar ze begrepen niets.”

“Een veel snellere procedure voor hooggeschoolden zodat ze snel ingezet kunnen worden op de arbeidsmarkt.”

---

7 Samenvatting en conclusies

Dit verkennend onderzoek geeft ons inzicht in de ervaringen van gezinnen wanneer zij bepaalde **transitiemomenten** doormaken en hoe zij oplossingen vinden voor hun situatie. Het gaat om transitiemomenten in de brede zin van het woord: een geboorte, scheiding, het vormen van een nieuw gezin, de overgang naar school, verandering van werk, instap in de arbeidsmarkt, migratie en gezinshereniging, de diagnose van een kind met een zorgbehoefte, psychische problemen bij een ouder, ziekte of overlijden van een familielid; of uithuisplaatsing van de kinderen.

We zien in de interviews met gezinnen telkens terugkomen hoe transitiemomenten een impact hebben op verschillende levensdomeinen en hoe deze elkaar wederzijds beïnvloeden.

Een eerste levensdomein is de **arbeidssituatie**.

- Er zijn gezinnen die genoodzaakt zijn om **van werk te veranderen** naar aanleiding van de geboorte van een kind, na een scheiding of wanneer er extra zorgen zijn voor een kind met een beperking of een partner met een psychische problemen. De combinatie is niet meer haalbaar omwille van de werkuren zoals ploegen-, weekend- en avondwerk, de onmogelijkheid om deeltijds te kunnen werken of weinig flexibiliteit van de werkgever. Daarnaast wordt ook het meer tijd kunnen nemen voor het gezin als motivatie aangehaald om van werk te veranderen. Omgekeerd zien we ook dat het begrip en de flexibiliteit van een werkgever een enorm verschil kan maken voor gezinnen als het gaat over de combinatie arbeid en gezin. Het gaat dan om flexibiliteit in werkuren, de mogelijkheid tot telewerk, minder uren kunnen werken in de week waarin de kinderen aanwezig zijn of dagen vrijaf kunnen nemen om een scheiding te regelen.
- Voor het ene gezin kan het **ouderschapsverlof** een oplossing zijn in de combinatie tussen gezin en betaald werk, voor het andere gezin is dat geen optie omwille van de beperkte vergoeding, de anciënniteitsvoorwaarde, de hoeveelheid werk of het onbegrip van de werkgever. Ouderschapsverlof wordt omwille van verschillende redenen opgenomen: bijvoorbeeld omdat er geen kinderopvang voorhanden is, om de woensdagnamiddag te overbruggen, of om tijdens de zomermaanden vrijaf te kunnen nemen.
- Er zijn gezinnen waarvan één of beide ouders **deeltijds** gaan werken, terwijl dit voor andere gezinnen geen optie is om het financieel haalbaar te houden. Sommige alleenstaande ouders getuigen dat ze juist meer uren zijn gaan werken na de scheiding om het financieel rond te krijgen. Bij koppels wordt het financiële verlies door het deeltijds werken van één ouder soms gecompenseerd doordat de andere ouder méér uren gaat werken.
- Een aantal gezinnen met een kind met een zorgbehoefte zien geen andere optie dan te **stoppen met werken**.

- Voor een aantal groepen is de **instap in de arbeidsmarkt** niet evident. Het gaat bijvoorbeeld om alleenstaande ouders die tijdens het huwelijk niet hebben gewerkt of gezinnen na migratie die het Nederlands nog niet spreken. Nieuwkomers klagen aan dat de verplichte taallessen in het kader van een inburgeringstraject onvoldoende beschikbaar zijn en de verplaatsingstijd naar die lessen een negatieve impact heeft op de gezinstijd.

Hoe kunnen gezinnen beter worden ondersteund op het vlak van de combinatie tussen gezin en betaald werk? Gezinnen doen voorstellen voor langere, beter betaalde en flexibelere verloven en voor meer mogelijkheden om verlof op te nemen wanneer een kind ziek is. De informatie over de verlofstelsels mag toegankelijker worden. Er zijn voorstellen om de financiële gevolgen van keuzes op werkvlak te beperken. Er wordt ook flexibiliteit en begrip aan de kant van de werkgever gevraagd.

Een tweede domein, dat nauw samenhangt met het vorige, is **de opvang van de kinderen**. Het gaat daarbij zowel om formele als om informele kinderopvang.

- Een aantal gezinnen getuigen over de moeilijkheden in de **voorschoolse kinderopvang**, zoals initiatieven die sluiten of openingsuren moeten beperken omwille van personeelstekort. Er zijn gezinnen die ouderschapsverlof moeten opnemen omwille van het beperkte aantal plaatsen in de kinderopvang.
- Ook voor ouders van schoolgaande kinderen is het een zoektocht hoe de **voor- en naschoolse opvang en de vakantieopvang** te regelen. Er zijn ouders die van werk veranderen omdat de combinatie niet haalbaar blijkt met de uren van de voor- en naschoolse opvang. Er zijn ouders die deeltijds zijn gaan werken omdat kinderen klagen over de lange uren in de opvang. Andere ouders kunnen een afspraak maken met de voorschoolse opvang om vroeger te starten in functie van de werkuren van de ouder. De kosten van de naschoolse opvang en vakantieopvang wegen mee in beslissingen van gezinnen over het combineren van gezin en werk.
- Het **informele netwerk** speelt in veel gezinnen een belangrijke rol op het vlak van opvang. Meestal zijn het de grootouders die inspringen en de kinderen van school halen, de woensdagnamiddag de kinderen opvangen of een kindje opvangen wanneer het ziek is. We lezen getuigenissen van ouders die in het weekend of in shiften werken, waarbij de grootouders het volledige weekend, vroeg 's ochtends of laat 's avonds voor de kinderen zorgen. De gezondheidstoestand van of de afstand tot de grootouders kan het verschil maken of men al dan niet op informele steun beroep kan doen. De bereidheid tot opvang door steunfiguren kan ook afhangen of men voor één of meerdere kinderen moet zorgen, en of het al dan niet over een kind met een gedragsproblematiek gaat. Gezinnen na migratie hebben soms geen familie of vrienden in België, en doen occasioneel beroep op burens of landgenoten uit het informele netwerk om opvang te bieden.

Hoe kunnen ouders beter worden ondersteund op het vlak van opvang? Ouders vragen meer beschikbare, bereikbare en betaalbare plaatsen, langere openingstijden en meer ondersteuning bij de zoektocht naar kinderopvang. Ze vinden dat de kostprijs voor buitenschoolse activiteiten en naschoolse opvang omlaag moet en vragen een betere

kwaliteit van buitenschoolse activiteiten, en aangepast voor kinderen met een diagnose. De bereikbaarheid van het aanbod kan beter, en er zou huiswerkbegeleiding op school mogelijk moeten zijn. Vakantieopvang zou mogen uitgebreid worden qua uren of de zomervakantie mag korter. Gezinnen doen ook voorstellen voor een babysit of vorm van kraamzorg die de ouders kunnen ondersteunen in de zorg, het huishouden en de opvang.

Een derde domein is het **emotionele welbevinden** van ouders.

- Het **combineren van verschillende taken en rollen** zoals de zorg voor één of meerdere kinderen, het werk, de verplaatsingen naar kinderopvang en school, en het huishouden, wegen op de emotionele draagkracht van gezinnen.
- Zeker bij **alleenstaande ouders** komt dit thema meermaals terug. De combinatie van het werk met de zorg voor kinderen is een moeilijke evenwichtsoefening, in het bijzonder wanneer kinderen ziek zijn en wanneer vakantieperiodes moeten worden overbrugd. Daarnaast getuigen alleenstaande ouders over de woelige periode na een scheiding. Er zijn vele praktische regelingen. Het vergt voor ouders en kinderen heel wat inspanningen om zich aan te passen aan de verblijfsregeling. Ouders zoeken manieren om hun kinderen te ondersteunen in het omgaan met de scheiding en moeten tegelijkertijd zelf de scheiding verwerken. Een aantal alleenstaande ouders worstelen met een schuldgevoel of een gevoel van falen na de scheiding, wat ervoor kan zorgen dat ze geen formele of informele ondersteuning zoeken.
- Een andere transitie met een grote impact op de emotionele draagkracht van gezinnen is **migratie**. De periode na aankomst brengt veel onzekerheid met zich mee op het vlak van inkomen, woonst en verblijfsstatuut; en er zijn heel wat zaken te regelen, wat ouders extra stress bezorgt.
- Ook **ouders van kinderen met een zorgbehoefte** ervaren een grote druk om alles gecombineerd te krijgen. De afspraken en de verplaatsingen in het kader van een diagnose of behandeling, de afstemming met school, de zorg en aanpassingen voor een kind met een beperking vragen veel energie.
- Ouders getuigen hoe **psychische problemen** zoals een burn-out of (postnatale) depressie bij één van de ouders een grote druk leggen op de andere ouder.

Als we ouders vragen naar de impact van transitie momenten, dan komt het emotionele welbevinden zeker naar voren. Wanneer we hen vragen om voorstellen te doen voor een betere ondersteuning, dan komt dit domein minder nadrukkelijk aan bod, behalve bij de transities die te maken hebben met een scheiding en het vormen van een nieuw gezin. Zo doen een aantal ouders voorstellen voor een laagdrempelige hulpverlening na scheiding, om zo weer verder te kunnen. Dat gaat niet enkel over psychologische ondersteuning, maar ook over alle praktische en administratieve stappen die nodig zijn na scheiding. Hetzelfde geldt voor samengestelde gezinnen.

Een vierde domein waar ouders vragen over hebben, is **de opvoeding en het opgroeien** van kinderen.

- Naar aanleiding van de geboorte van een kind vragen ouders zich af hoe ze **meerdere kinderen** voldoende aandacht kunnen geven. Dit is zeker het geval wanneer het kind wordt geboren met een beperking.
- Ouders **na een scheiding** vinden het niet eenvoudig om er in de opvoeding alleen voor te staan en om afspraken te maken met de ex-partner. Enkele ouders getuigen hoe de scheiding een impact had op het functioneren van een kind.
- Bij het vormen van een **samengesteld gezin** stellen ouders zich vragen over de relaties tussen (stief)ouders en (stief)kinderen, en tussen partners die niet de ouders zijn van elkaars kinderen.
- Er zijn heel wat ouders die zich zorgen maken over de ontwikkeling van hun kinderen en getuigen over de (aanloop naar de) **diagnose** van hun kind en de behandeling erna. Ze stoten daarbij op wachtlijsten, de hoge kostprijs, of vinden dat de behandeling niet is afgestemd op de noden van het kind of het gezin.
- Gezinnen na **migratie** ervaren een beperkter informeel netwerk om hen te ondersteunen bij de opvoeding, en een grotere drempel om beroep te doen op formele hulpverlening. De taalbarrière speelt daarin een rol, net zoals het niet kennen van het aanbod en een nood aan een meer cultuursensitieve ondersteuning.

Hoe kunnen ouders beter worden ondersteund in het domein van opvoeden en opgroeien van kinderen? Ouders doen voorstellen voor een meer gecentraliseerd aanbod: met een aanbod voor zowel kinderen als ouders, of waar verschillende kinderen samen worden opgevolgd. Meer afstemming is nodig: ze willen hun verhaal niet telkens opnieuw moeten doen voor verschillende hulpverleners. Gezinnen pleiten voor minder wachtlijsten en voor een voorrang voor gezinnen die net een diagnose kregen. Er zijn ook voorstellen voor een betere betaalbaarheid van relatietherapie, om kinderen op school beter te ondersteunen na scheiding, om ontmoeting te organiseren tussen samengestelde gezinnen en om ouders beter te begeleiden na uithuisplaatsing.

Op het vlak van informele steun doen ouders voorstellen over ontmoeting tussen gezinnen, via speelpunten, oudercafés, praatgroepen, wandelingen of een app om informele steun te faciliteren.

Een vijfde domein dat vaak terug komt in de interviews, is het **wonen**. Transitie momenten hebben een impact op de woonsituatie.

- Na de geboorte van een kind of wanneer het gezin uitbreidt in een samengesteld gezin kan de **woning te klein** worden, waardoor gezinnen op zoek moeten naar een grotere woning. Dit kan op zijn beurt een invloed hebben op de verplaatsingstijd van en naar het werk, school of kinderopvang. Grotere gezinnen vinden het niet altijd evident om een geschikte woning te vinden.
- Ook **na een scheiding** verandert de woonsituatie. Alleenstaande ouders ervaren dat het moeilijker is dan tweeverdienersgezinnen om een woning te huren, omdat ze worden gediscrimineerd op basis van het beperkte inkomen. De wachtlijsten voor sociale woningen maken dat er niet onmiddellijk een oplossing voorhanden is. Daarnaast spelen er bij de keuze van een geschikte woning na scheiding verschillende elementen mee: de afstand tot de school of de vertrouwde omgeving van de

kinderen, de kwaliteit en de betaalbaarheid van de woning. Meerdere alleenstaande ouders getuigen dat ze noodgedwongen tijdelijk bij familieleden zijn ingetrokken omdat ze geen woning konden vinden en de kosten niet konden betalen. De meeste ouders hebben een tijdelijk perspectief voor ogen, totdat ze voldoende middelen hebben om zich een eigen woning te kunnen veroorloven. Er zijn ook ouders die getuigen dat het samenwonen maakt dat men opvoedingstaken kan delen, wat meer mentale ruimte geeft.

- Wanneer een gezin beslist om **een zorgbehoevende ouder** in huis te nemen, komen ze in aanraking met regels van ruimtelijke ordening die dat samenwonen in de weg staan.

Hoe kunnen gezinnen beter worden ondersteund als het gaat over hun woonsituatie? Ouders doen voorstellen voor crisiswoningen, het aanpakken van de wachtlijsten voor een sociale woning en tegemoetkomingen in de woningkosten. Er zijn ook suggesties voor het aanpassen van beperkende regels voor het kangoerewonen en het vermijden van financiële nadelen bij het samenwonen.

Een laatste domein is dat van het **gezinskomen**. Er zijn transitiemomenten die wegen op de financiële draagkracht van gezinnen.

- In de interviews komt dat prominent naar voren bij de gezinnen die een scheiding hebben meegemaakt. **Alleenstaande ouders** getuigen over de hoge kosten die gepaard gaan met de juridische afhandeling van een scheiding, met een verhuis, de nieuwe woning en de nieuwe inboedel. Sommige alleenstaande ouders worden financieel geholpen door familieleden, bijvoorbeeld bij de aankoop van meubels, het betalen van de huurwaarborg of het kunnen behouden van de gezinswoning.
- Ook andere transitiemomenten wegen op het gezinsbudget, zoals de geboorte van een kind of het vormen van een samengesteld gezin. Het **gaan samenwonen** met een partner een impact kan hebben op uitkeringen en tegemoetkomingen.
- Gezinnen na **migratie** vertellen hoe ze op financieel vlak volledig van nul terug moeten beginnen.
- Gezinnen die te maken krijgen met een **zorgbehoefte** van een gezinslid lopen tegen soms hoge kosten aan.

Een aantal ouders pleiten voor een meer eenvoudige en snelle procedure voor het toekennen van tegemoetkomingen over verschillende overheden heen (Vlaams, federaal en lokaal), en voor het soepeler omgaan met inkomensgrenzen. Er zijn ook voorstellen voor tegemoetkomingen in de onderwijskosten, voor een betaalbaar openbaar vervoer en voor kledingpunten.

In dit verkennend onderzoek zien we voor alle verschillende transitiemomenten dat ze een impact hebben op **verschillende levensdomeinen**, en tegelijkertijd hoe de domeinen van werk, opvang van kinderen, het welbevinden van ouders, de opvoeding van kinderen, het wonen en de financiële situatie met elkaar samenhangen en elkaar beïnvloeden. De beleving van die transitiemomenten verschilt tussen gezinnen onderling, wat mee wordt bepaald door de werkcontext, de financiële draagkracht, de mate waarin men beroep kan doen op

een informeel netwerk en de gezinssituatie. Wat die gezinssituatie betreft zien we dat in het bijzonder alleenstaande ouders, gezinnen met een recent migratieverleden en gezinnen met een kind, partner of ander familielid met een zorgbehoefte aanlopen tegen problemen in verschillende levensdomeinen. We zien een grote inzet van het informele netwerk (meestal grootouders) rond gezinnen als het gaat over de opvang van kinderen, financiële steun en het vinden van een woonoplossing en praktische hulp. Niet iedereen beschikt over dergelijk netwerk en er zijn ook grenzen aan wat een informeel netwerk kan opnemen.

Al dan niet beschikbaarheid van een aanbod, aangepast aan de noden van gezinnen, bepaalt mee de mogelijkheden en keuzes van gezinnen. Een voorbeeld is hoe gezinnen beslissen om deeltijds te gaan werken of tijdelijk te stoppen met werken omwille van beperkte beschikbaarheid, te hoge kostprijs of vragen over de kwaliteit van de opvang voor baby's en peuters of buitenschoolse opvang. Sommige ouders (vaak moeders) beslissen om zorg zelf op te nemen en te stoppen met werken omwille van het gebrek aan een aangepast aanbod voor kinderen met een zorgbehoefte. We zien in ons onderzoek een grote flexibiliteit van grootouders om het haalbaar te houden voor gezinnen, maar ook de noden wanneer die grootouders er niet zijn of zelf zorg nodig hebben.

Deze noden van gezinnen of de motivatie achter hun beslissingen worden niet altijd meegenomen in beleid. Zo zien we in het beleid rond werk dat men verwacht van gezinnen én van grootouders dat ze actief zijn op de arbeidsmarkt. Vanuit datzelfde beleid zien we de afgelopen jaren een tendens om te spreken over de balans tussen werk en privé in plaats van werk en gezin. Dit kan de focus verleggen naar individuele behoeften in plaats van gezinsbehoeften (Emmery e.a., 2020). Op zich kan niemand er iets op tegen hebben dat iedereen tijd krijgt voor vrienden en ontspanning. Maar in ons onderzoek zien we dat gezinnen die zorg dragen hier weinig ruimte voor hebben. Beleid kan deze verschillen in situaties mee in rekening brengen. Laat ons daarbij niet vergeten dat het huidig systeem van verlofstelsels voor veel gezinnen niet toegankelijk is, in het bijzonder gezinnen voor in een meer kwetsbare situatie.

Vanuit het perspectief van gezinnen is niet één beleidsdomein bevoegd voor de oplossingen: het aanbod aan opvang en zorg (Welzijn, Vlaamse overheid en lokale overheden), de lengte van de zomervakantie en het beleid rond huiswerk (Onderwijs, Vlaamse overheid), het activeringsbeleid (Werk, Vlaamse overheid) en verlofstelsels en verlofmogelijkheden wanneer een kind ziek is (federale overheid) worden elk vanuit een beleidsdomein met een eigen visie en doelstellingen vormgegeven, maar de maatregelen komen wel op gezinsniveau samen. Niet alleen de overheid speelt hierin een rol: gezinnen getuigen ook over het belang van de flexibiliteit van scholen en van werkgevers.

Net zoals de werksituatie, zijn de financiële en de woonsituatie mee bepalend voor het welbevinden van kinderen en ouders. Ook dit is een kwestie van verschillende beleidsdomeinen. Met het project Gezinskabinet trekken we dit debat over de ondersteuning van gezinnen met kinderen verder open. Het perspectief van gezinnen zelf staat hierin centraal. Meer informatie over het verdere proces is te vinden via <https://kczgezinswetenschappen.odisee.be/onderzoeksprojecten/gezinskabinet>

Bibliografie

Audenaert, V. (2022). Gezinsenquête 2021: Wie nam deel aan de gezinsenquête? www.gezinsenquête.be

Audenaert, V. (2022). Gezinsenquête 2021: De samenstelling van het gezin. Gezinnen in Vlaanderen over hoe het gezin er uit ziet, wie bij het gezin hoort, waar gezinsleden wonen, over hun kindwens en wat men liever anders had gezien in de samenstelling van het gezin. www.gezinsenquête.be

Bronselaer, J. & Robben, L. (2023) *Gezinsenquête 2021: De financiële situatie van gezinnen in Vlaanderen. Gezinnen in Vlaanderen over hun gezinsinkomen, het kunnen rondkomen met dit gezinsinkomen en het hebben van schulden.* www.gezinsenquête.be

Bronselaer, J. & Van der Gucht, A. (2023). Gezinsenquête 2021: Het sociaal leven van ouders. Gezinnen in Vlaanderen over hun deelname aan sociale activiteiten, het sociale netwerk, de steun die men van het netwerk krijgt en de tevredenheid met het sociale leven. www.gezinsenquête.be

Dupont, G. & Vancoppenolle, D. (2023). Gezinsenquête 2021: De combinatie gezin en werk. Gezinnen in Vlaanderen over gezinsvriendelijke maatregelen van werkgevers, praktische regelingen voor de kinderen, de invloed van het werk op het gezin en (de tevredenheid over) de combinatie gezin en werk. Vlaamse overheid, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. www.gezinsenquête.be

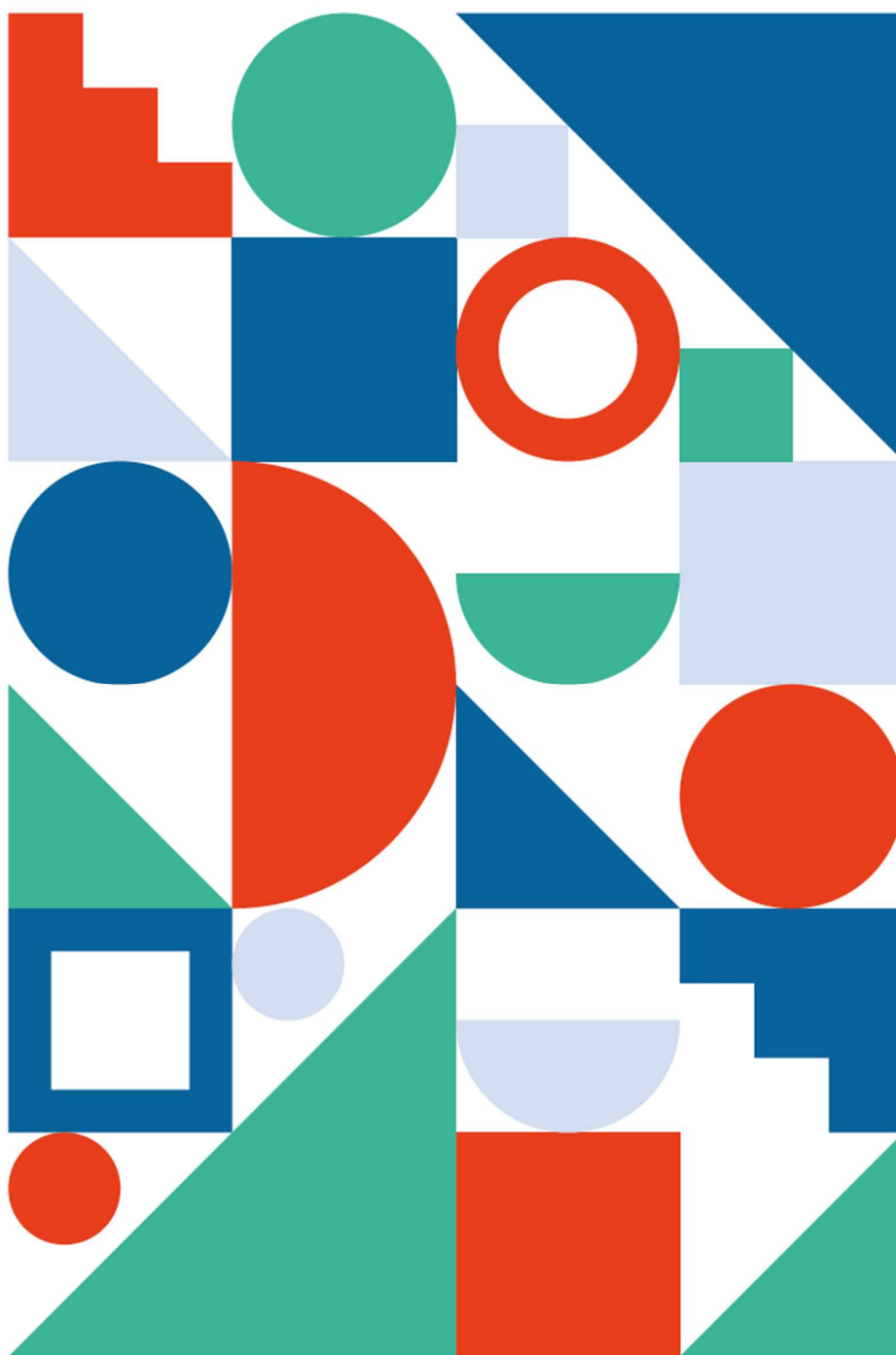
Emmery, K. & Pasteels, I. (2022). Gezinsenquête 2021: De relatie met de partner. Gezinnen in Vlaanderen over de relatie met de partner, relatiekwaliteit, steun van de partner, tevredenheid met de partnerrelatie en het gebruik van relatieondersteuning. www.gezinsenquête.be

Emmery, K., Van Puyenbroeck, J., Loosveldt, G., Adriaens, E., Debruyne, P., Dewispelaere, J., . . . Wiewauters, C. (2020). De gezinsreflex als leidraad voor beleid en praktijk. In *In verband met gezinnen. Het gezinsperspectief in beleid en praktijk* (Vol. 6, pp. 269-292). Antwerpen - Apeldoorn: Garant.

Pasteels, I. (2023). Gezinsenquête 2021: De werksituatie van ouders. Gezinnen in Vlaanderen over hun huidige arbeidsstatus, beroepsstatuut, arbeidsstelsel, de gepresteerde werkuren, het woon-werkverkeer en de jobtevredenheid. Vlaamse overheid, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. www.gezinsenquête.be

Vancoppenolle, D., Dupont, G. & Nys, K. (2023) Gezinsenquête 2021: Opvoeding. Gezinnen in Vlaanderen over opvoedingsbeleving, opvoedingsvragen en -zorgen en het gebruik van opvoedingsondersteuning. www.gezinsenquête.be

Van Leeuwen, K., Emmery, K. & Bastaits, K. (2023). Gezinsenquête 2021: Samenwerken in de opvoeding. Gezinnen in Vlaanderen over de samenwerkingsrelatie met de huidige partner en met de eventuele ex-partner in de opvoeding van de kinderen. www.gezinsenquête.be

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

Kenniscentrum Gezinswetenschappen

Huart Hamoiriaan 136, 1030 Schaarbeek

facebook.com/gezinswetenschappen

twitter.com/gezinswetensch

kczinzinswetenschappen.odisee.be | odisee.be